

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๗๘ ตอนที่ ๗๗๑ – ๗๘๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๗๗๑

ถ. พระอริยเจ้าระดับพระอนาคามีลงมา ยังจะต้องศึกษาอยู่ไหม

ส. คำว่า ศึกษา ใช้สำหรับพระโสดาบันจนกระทั่งถึงพระอนาคามี เรียกว่า
เสขบุคคล สำหรับผู้ที่ไม่ต้องศึกษา มีบุคคลประเภทเดียว จำพวกเดียว คือ
พระอรหันต์ ชื่อว่า อเสขบุคคล

ถ. หมายความว่า ไม่ต้องศึกษาอีกใช่ไหม

ส. ศึกษาจบแล้ว

ถ. ท่านยังมีความสงสัยในข้อวัตรปฏิบัติอะไรบ้างไหม

ส. ศึกษาจบแล้ว ด้วยการประพฤติปฏิบัติจนกระทั่งบรรลุความเป็น
พระอรหันต์ ไม่ต้องศึกษาข้อปฏิบัติที่จะดับกิเลสอีก แต่เนื่องจากท่านไม่ใช่
พระอรหันต์สัมผัสสัมพุทธเจ้า เป็นเพียงพระสาวก ท่านจึงต้องศึกษาธรรมที่พระผู้มี-
พระภาคทรงแสดงและพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้ แต่ไม่ต้องศึกษาในข้อประพฤติปฏิบัติ
ที่จะทำให้ดับกิเลสเป็นสมุจเฉท เพราะศึกษาจบแล้ว ดับกิเลสหมดแล้ว ไม่มีกิเลส
เหลือที่จะดับอีก

เพราะฉะนั้น การศึกษา ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะการฟังธรรม ขณะที่สติเกิด
และศึกษา ขณะนั้นเป็นไตรสิกขาที่จะทำให้ประจักษ์ในสภาพธรรมที่ทรงแสดงว่า
สภาพธรรมที่ปรากฏเกิดขึ้นนั้นไม่เที่ยง เพราะเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป จึงเป็นทุกข์ เป็น
อนัตตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

การศึกษาต้องเป็นการปฏิบัติธรรมด้วย เพราะฉะนั้น ผู้ที่ยังไม่ใช่พระโสดาบัน
ไม่ชื่อว่าเสขบุคคล แต่กำลังประพฤติปฏิบัติหนทางที่จะให้เป็นพระเสขะ คือ ผู้ที่ยัง
จะต้องศึกษาต่อไป

ในบางแห่ง คือ ในอรรถกถาได้แสดงว่า เสขบุคคลนั้น หมายความว่าถึง
กัลยาณปุถุชน คือ รวมผู้ที่กำลังประพฤติปฏิบัติเจริญสติปัญญาฐานด้วย ซึ่งย่อม

หมายความว่าผู้ที่ยังไม่ถึงวิปัสสนาญาณแล้วด้วยที่เป็นกัลยาณปุถุชน แต่ถ้าเป็นปุถุชนที่ยังเป็นพาลปุถุชน เป็นผู้ที่ยังมีกิเลสมาก และไม่ได้เจริญมรรคมีองค์ ๘ ไม่ได้เจริญสติปัฏฐาน ก็ไม่ใช่เสขบุคคล

ถ. คำว่า กัมมัฏฐาน หมายถึงอารมณ์กัมมัฏฐาน ๔๐ อย่างเดียว หรือว่าอย่างอื่นด้วย

ส. กัมมัฏฐาน หมายความว่าจิตที่จดเข้าไปตั้งมั่น เพราะฉะนั้น ก็มีทั้งสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน

ถ. สมถกัมมัฏฐานมีอารมณ์ ๔๐ วิปัสสนากัมมัฏฐานมีอะไรบ้าง

ส. สติปัฏฐาน ๔

ถ. สติปัฏฐาน ๔ เป็นวิปัสสนากัมมัฏฐาน ในครั้งพุทธกาลที่พระผู้มีพระภาคยังทรงมีพระชนม์อยู่ ผู้ปฏิบัติมักจะไปทูลขอกัมมัฏฐานกัน

ส. ในครั้งนั้น พระภิกษุทั้งหลายแม้แต่พระปัญจวัคคีย์ ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม จะเรียกว่าภิกษุเหล่านั้นขอกัมมัฏฐานหรือเปล่า และเวลาที่ภิกษุสงสัยในข้อประพจน์ปฏิบัติก็ได้ไปเฝ้ากราบทูลถามเพื่อให้พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม อย่างนั้นจะชื่อว่าขอกัมมัฏฐานหรือเปล่า

ถ. อย่างนั้นไม่ใช่

ส. ถ้าเช่นนั้น ขอกัมมัฏฐาน หมายความว่าอย่างไร

ถ. เข้าใจว่า ผู้ที่จะปฏิบัติธรรมต้องไปขอกัมมัฏฐาน

ส. ขออย่างไร

ถ. ก็แล้วแต่ผู้ให้จะให้ ตามปกติอารมณ์กัมมัฏฐานมี ๔๐ จิตของคนมี ๖ ซึ่งจิตของใครจะต้องใช้อารมณ์กัมมัฏฐานอย่างไหน อาจารย์จะเป็นผู้ให้ว่า จะต้องใช้อารมณ์อย่างนี้ ใช้อารมณ์อย่างนั้น ใน **วิสุทธิมรรค** ทุกคนที่จะเจริญสมณธรรมต้องไปขอกัมมัฏฐานทุกที นับจากพระผู้มีพระภาคเป็นกัลยาณมิตรที่ดีที่สุด รองลงมาคือพระอสีติมหาสาวก ต่อมาก็พระอรหันต์ จนกระทั่งถึงพระอนาคามี พระสกทาคามี

พระโสดาบัน แต่ขณะนี้ไม่มี ก็ลงมาจนกระทั่งถึงผู้ที่ทรงพระไตรปิฎก ทวิปิฎก เอกปิฎก จนกระทั่งถ้าไม่มี นิกายโคณิกายหนึ่งก็ได้

ส. เพราะฉะนั้น ในสมัยนี้ท่านที่ต้องการความสงบจะไปขอกัมมัฏฐาน จะได้อะไรมา

ถ. ในสมัยนี้ สมมติว่ามีอาจารย์ที่สมควร ก็ยังต้องขอยุ่ ไปขอแล้วก็ได้ อารมณ์มา

ส. อารมณ์อะไร

ถ. ก็ได้กัมมัฏฐาน

ส. ยกตัวอย่าง กสิณ จะได้อะไรมา ปฐวีกสิณ จะได้อะไรมา

ถ. ในนั้นท่านแสดงว่า ผู้ที่มีโมหะจริต ต้องเจริญเนลกสิณ แล้วแต่อาจารย์ จะเห็นว่าผู้ขอนั้นมีจริตอย่างไร ท่านก็จะให้อารมณ์อย่างนั้น ๆ

ส. อย่างในเวลานี้ มีหลายท่านที่นี้จะเจริญกสิณ ไปขอกสิณ จะได้อะไร มา

ถ. ก็ต้องได้กสิณ

ส. กสิณ คืออะไรที่ได้มา

ถ. ก็มีปฐวีกสิณ เป็นต้น และเราก็ต้องสร้างขึ้น เมื่อเราจะเจริญกสิณ เราก็ต้องสร้างกสิณขึ้นมา

ส. เป็นวงกลมใช่ไหม ได้มาแล้วทำอย่างไร อาจารย์ให้กสิณมา ก็ถือกสิณ มา และทำอย่างไร

ถ. เขาก็มีแนะนำข้อปฏิบัติ คือ ให้ตั้งกสิณ กสิณมีวงกว้างเท่าไหน ๑ คืบ ๔ นิ้ว และก็ตั้ง

ส. ตั้งแล้ว ใช้อะไรอีกต่อไป

ถ. ให้เพ่งดู

ส. ให้ดูกสิณ แล้วจิตสงบอย่างไร

ถ. เพ่งแล้วต้องสงบ

ส. เวลานี้ฟังอะไรก็ได้ จะสงบไหม

ถ. ถ้าฟังแล้ว ถ้าจับอยู่ที่กสิณก็ต้องสงบ

ส. เป็นไปไม่ได้ ฟังด้วยความต้องการได้ไหม

ถ. ได้

ส. ได้ ถ้าเช่นนั้นจะชื่อว่าสงบได้อย่างไร ในเมื่อเป็นความต้องการ

ถ. ก็ก่อนฟัง มีความต้องการอยู่

ส. สำหรับผู้ที่ไม่เคยอบรม เช่น ปฐวีกสิณ มาในอดีตชาติ ไม่สามารถที่จะ
น้อมระลึกถึงความเป็นดิน สภาพที่เป็นดินของสิ่งทั้งหลายและสงบได้

ในวันหนึ่ง ๆ มีใครบ้างที่จะน้อมระลึกถึงสิ่งที่กำลังปรากฏเฉพาะหน้า และรู้ว่าเป็นแต่เพียงสภาพที่เป็นดินเท่านั้นเอง เวลานี้มีสิ่งต่าง ๆ ที่กำลังปรากฏเฉพาะหน้า เคยน้อมระลึกบ้างไหมว่า แท้ที่จริงแล้วสิ่งที่ปรากฏเฉพาะหน้า ก็เป็นแต่เพียงสภาพที่เป็นดิน แต่ว่ามีรูปร่างลักษณะต่าง ๆ เพราะฉะนั้น เวลาที่น้อมระลึกถึงสภาพที่เป็นดินเท่านั้น ย่อมทำให้จิตสงบ แต่ถ้าจะไปจับอยู่ที่ปฐวีกสิณ โดยที่ไม่รู้ว่าจริงเพราะอะไร จิตย่อมไม่สงบ

ไม่มีปฐวีกสิณในที่นี้ เพียงแต่น้อมระลึกถึงสภาพที่เป็นดิน จะรู้ได้ว่าจิตสงบ แต่ว่าถึงมีปฐวีกสิณตั้งอยู่เฉพาะหน้า แต่ไม่น้อมระลึกถึงสภาพที่เป็นดิน จิตก็ย่อมไม่สงบ และดินที่เป็นปฐวีกสิณนี้ ไม่ใช่เฉพาะวงกลมที่ตั้งอยู่ ปฐวีกสิณที่เป็นกัมมัฏฐาน จะต้องเป็นการน้อมระลึกถึงธาตุดิน หรือสภาพที่เป็นดินทั้งหมด ไม่ให้มีอะไรปรากฏเลย นอกจากธาตุที่เป็นดิน หรือเป็นสภาพที่เป็นดินเท่านั้น เพราะฉะนั้น ในขณะที่จิตจะตรึงนึกถึงแต่ดินซึ่งเป็นเพียงดิน เมื่อเป็นเพียงดินเท่านั้น ก็ไม่ควรที่จะเกิดความยินดียินร้ายในสิ่งที่เป็นดินนั้น

แต่เพราะจิตย่อมเกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย เพราะฉะนั้น จึงไม่สามารถที่จะระลึกถึงธาตุดินได้บ่อย ๆ อย่างเช่น เดียวนี้มน้อมระลึกถึงสิ่งที่ปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นคน เป็นสัตว์ เป็นตัวของเราเอง ที่ร่างกายก็เป็นแต่เพียงสภาพที่เป็นดินเท่านั้น ซึ่งเมื่อไม่สามารถที่จะน้อมระลึกถึงสภาพที่เป็นดินของสิ่งต่าง ๆ ได้บ่อย ๆ เนือง ๆ จึงต้องอาศัย

ปฐวีกสิณเป็นเครื่องเตือนให้น้อมระลึกถึงสภาพที่เป็นดิน และจิตสงบไม่ตกไปสู่อารมณ์อื่นบ่อย ๆ จึงจะเป็นสมถภาวนาโดยอาศัยปฐวีกสิณ แต่ต้องน้อมถึงธาตุดิน จนกระทั่งเวลาที่เป็นนิมิต จะไม่มีอย่างอื่นปรากฏนอกจากปฐวีกสิณเท่านั้น และจะไปขอกันอย่างไร

ถ. ก็ถ้าจิตไม่ถูกกัน นิมิตจะไม่เกิด เช่น คนมีโรคจะจิต ท่านก็มักจะให้เจริญอสุภะบ้าง เพื่อให้เกิดนิมิต

ส. อสุภะเจริญอย่างไร

ถ. อสุภะ ก็ไปเพ่งดูซากศพ

ส. น้อมระลึกถึงความเป็นอสุภะของสิ่งที่ปรากฏเฉพาะหน้า แต่เพราะไม่สามารถที่จะให้จิตตรึงถึงลักษณะที่เป็นอสุภะได้สงบนาน ๆ จึงต้องอาศัยอสุภะซึ่งเป็นซากศพ แต่ก็ต้องเข้าใจความหมายด้วยว่า จิตเริ่มสงบหรือไม่สงบในขณะที่น้อมระลึกถึงอสุภะ เพราะว่าคนส่วนมากกลัว จะสงบได้อย่างไรเวลาที่เห็นอสุภะ

ถ. ถ้ากลัวก็ไม่สงบ

ส. เพราะฉะนั้น จะต้องรู้ลักษณะของจิตที่สงบ และเข้าใจว่า เหตุใดอารมณ์ของสมถกัมมัฏฐาน ๔๐ นั้นจึงทำให้จิตสงบ แต่ไม่ใช่ความสงบอยู่ที่อารมณ์ ความสงบอยู่ที่ปัญญา ซึ่งรู้ลักษณะของจิตที่สงบเพราะระลึกถึงอารมณ์นั้น

ถ. ด้วยเหตุนี้จึงจะต้องเข้าไปขอกัมมัฏฐานจากอาจารย์

ส. เวลานี้ไม่สามารถจะสงบได้หรือ

ถ. ได้

ส. เพราะอะไร เพราะเข้าใจใช่ไหม ไม่ใช่เพราะกลัว ถ้าอาจารย์เพียงแต่ให้ปฐวีกสิณมาและบอกให้ไปเพ่งเฉย ๆ บุคคลนั้นไม่สามารถที่จะสงบได้ แต่ที่ความสงบเกิดขึ้นแม้ในขณะนี้ เพราะความเข้าใจของตนเองในลักษณะที่สงบของจิตว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะฉะนั้น อาจารย์จะต้องอธิบายประโยชน์ของการที่จะน้อมจิตไปสู่อารมณ์ของสมถกัมมัฏฐานแต่ละอารมณ์ให้ถูกต้อง

ถ. แน่นนอน ในเมื่อขอแก้วมัญฐานแล้ว ท่านก็ต้องอธิบายด้วย โดยย่อก็มี โดยอย่างกลางก็มี โดยพิสดารก็มี

ส. เพราะฉะนั้น ที่ไปขอแก้วมัญฐาน ไม่ใช่ไปขอตัวกสิณ แต่ไปขอความเข้าใจในการที่จะอบรมจิตให้สงบ

ถ. กสิณท่านให้มาด้วย อารมณ์ท่านก็ต้องให้มาด้วย

ส. ไม่ใช่ให้มาแต่อารมณ์

ถ. แนะนำให้ความเข้าใจด้วย เช่น คำว่า นิमित ก็มี ๓ อย่าง มีบริกรรมนิमित อุคคหนิมิต ปฏิภาคนิมิต ซึ่งท่านก็ต้องอธิบายว่า นิमितเหล่านี้มีลักษณะอย่างไร

ส. ถ้าขณะนั้นสติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม เป็นสติปัญญา จิตสงบใหม่

ถ. สงบ

ส. เพราะฉะนั้น สมถะ คือ ความสงบ มี ๒ อย่าง คือ ความสงบในการเจริญสติปัญญา ซึ่งต้องมีแน่นอนอย่างหนึ่ง และความสงบซึ่งเป็นสมถภาวนา ในขณะนั้นสติไม่ได้ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

ถ. ใน **วิสุทธิมรรค** มีว่า พระโยคาวจรไปขอแก้วมัญฐาน เมื่อได้แก้วมัญฐานแล้วท่านก็ไปเจริญสมณธรรม เมื่อเจริญสมณธรรมแล้วไม่ได้บรรลุมานจิต กลับไปบรรลुเป็นพระโสดาบันบ้าง เป็นพระอรหันต์บ้าง ทำไมท่านขอแก้วมัญฐานไปเจริญสมาธิ ผลจึงเป็นพระอริยบุคคล

ส. เวลาที่ท่านผู้ฟังกำลังฟังเรื่องสมถภาวนา แต่ว่าก่อนฟังเรื่องสมถภาวนา ท่านเป็นผู้ที่เข้าใจเรื่องการเจริญสติปัญญา เป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัญญาเป็นปกติ เพราะฉะนั้น แม้ในขณะที่ฟังเรื่องความสงบ คือ สมถภาวนา สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งถ้ามีเหตุสมควรแก่ผล ท่านผู้ใดจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคลในขณะนี้ก็ได้

เพราะฉะนั้น ในขณะนี้เหมือนกับขอแก้วมัญฐานใหม่ คือ มีความเข้าใจเรื่องสมถะคือความสงบ แต่ว่าท่านก็เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัญญาเพราะมีความ

เข้าใจเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน เพราะฉะนั้น จุดประสงค์ไม่ใช่ให้ถึงอุปปนา แต่กำลังฟังเรื่องสมณะเพื่อที่จะได้รู้ว่า ขณะที่จิตสงบเป็นกุศลซึ่งไม่ได้เป็นไปในทาน ไม่ได้เป็นไปในศีล ไม่ได้เป็นไปทางกาย ไม่ได้เป็นไปทางวาจา แต่ว่าเป็นไปทางใจ เพราะไม่ได้มีการให้ทานตลอดเวลา ไม่มีวัตถุที่จะกำลั่งซึ่งเป็นการวิวิธจริตเป็นศีล แต่ขณะที่นั่งเฉย ๆ อย่างนี้ จะให้สติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมเป็นสติปัฏฐานตลอดเวลาไม่ได้ แล้วแต่ปัจจัย จิตอาจจะเกิดขึ้นเป็นกุศล สงบ และสติปัฏฐานก็ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เข้าใจธรรมแล้ว เวลาที่อ่าน **วิสุทธิมรรค** หรือ **พระไตรปิฎก** ย่อมเป็นผู้ที่ไม่สงสัยในพระธรรมที่ปรากฏใน **วิสุทธิมรรค** และใน **พระไตรปิฎก** เพราะว่าการอบรมเจริญธรรมนั้น มีทั้งขั้นทาน ขั้นศีล ขั้นสมณะ และขั้นสติปัฏฐาน แต่จุดประสงค์สูงสุด คือ สติปัฏฐาน และสมณะที่จะสงบนั้น ก็เพื่อไม่ให้จิตเป็นไปในอกุศล ในขณะที่ไม่ใช่ทานและศีล

ถ. มีอะไรเป็นเครื่องวัดว่า จิตของผู้ปฏิบัติถึงอุปจารสมาธิ หรืออุปปนาสมาธิแล้ว

สุ. ยากจริง ๆ สำหรับการเจริญกุศล ๑๐ และอสุกะ ๑๐ มีนิमितเป็นอารมณ์ มีนิमितปรากฏ แต่สำหรับพุทธานุสสติ ัมมานุสสติ สังขานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ เทวตานุสสติ มรณสติ อุปमानุสสติ ไม่มีนิमितเป็นอารมณ์

สำหรับการเจริญปฐวิกสิณ ท่านผู้ฟังทราบเหตุผลแล้วว่า จิตสงบเมื่อระลึกถึงสภาพที่เป็นเพียงดินจริง ๆ เพราะไม่ว่าจะเป็นโต๊ะ เป็นเก้าอี้ เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ ก็ไม่พ้นไปจากธาตุดิน หรือสภาพที่เป็นดินเท่านั้น แต่เพราะมีสีสน်ลักษณะต่าง ๆ ก็เป็นที่ตั้งของความยินดีบ้าง ความยินร้ายบ้าง ซึ่งเป็นอกุศล

เพราะฉะนั้น เมื่อระลึกถึงสภาพของธาตุดิน โดยที่ยังไม่ได้อบรมมาในอดีตชาติ เพียงพอ จิตย่อมไม่สามารถที่จะสงบตั้งมั่นถึงอุปจารสมาธิได้ จึงต้องใช้ดินที่ทําเป็นวงกลม เป็นปฐวิกสิณ ซึ่งจิตจะสงบเพราะได้เพ่งจ้องดูที่ปฐวิกสิณ และน้อมระลึกถึงสภาพที่เป็นดิน โดยหลับตาบ้าง ลืมตาบ้าง อยู่เรื่อย ๆ เพื่อที่จะให้จิตตั้งมั่นอยู่ที่

ปฐวีกสิณให้สงบยิ่งขึ้น จนกระทั่งเวลาที่แม่หลับตานิมิตของปฐวีกสิณก็ปรากฏ ในขณะนั้นชื่อว่า อุกคหนิมิต ซึ่งบุคคลนั้นจะต้องประกอบพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ สมบูรณ์ แต่ว่าจิตที่สงบมั่นคงที่นิมิตซึ่งปรากฏในขณะนั้น ก็ยังไม่ใช่อุปจารสมาธิ จะต้องมีความสามารถให้นิมิตนั้นปรากฏไม่ว่าจะอยู่ ณ สถานที่ใด และจิตสงบ ปราศจากนิวรณ์ ซึ่งขณะที่นิมิตที่ปรากฏ ก็ปรากฏบริสุทธิ์กว่าที่เคยปรากฏย่อยเท่า พันทวี พร้อมทั้งปราศจากนิวรณ์ในขณะนั้น จึงจะเป็นอุปจารสมาธิ

ถ. หมายความว่า อุปจารสมาธิ ก็เอานิมิตเป็นเครื่องวัด

ส. สำหรับกสิณ ๑๐ และอสุภะ ๑๐ แต่สำหรับอนุสสติที่ไม่ใช่ อานาปานสติ และไม่ใช้กายคตาสติ ไม่มีนิมิต และทั้ง ๆ ที่ไม่มีนิมิต ความสงบ จะต้องเทียบเท่ากับผู้ที่เจริญกสิณที่ถึงอุปจารสมาธิ และมีนิมิตปรากฏ

ถ. อัปปนาสมาธิมีอะไรเป็นเครื่องวัด

ส. อัปปนาสมาธิมีองค์ของฌาน มีวิตก วิจาร์ ปีติ สุข เอกัคคตา เจตสิก ๕ องค์ มีกำลังจนกระทั่งปรากฏเป็นองค์ในขณะนั้น จึงจะเป็นอัปปนาสมาธิ

ถ. ขณะที่ เป็นอุปจารสมาธิ องค์ของฌาน ๕ องค์ ยังไม่ปรากฏหรือ

ส. ต้องมีแน่นอน แต่ยังไม่มีกำลังถึงกับจะปรากฏเป็นองค์ เพราะถ้า ปราศจากองค์ ๕ นี้ ความสงบก็จะไม่ตั้งมั่น

๗๗๒

ถ. ผู้ที่ปฏิบัติเจริญสมถภาวนา การศึกษาเป็นปليโพธมาขัดขวาง ท่านก็ไม่ศึกษา และไปปฏิบัติสมณธรรม ๒๐ ปี ๓๐ ปี ก็บรรลुเป็นพระโสดาบัน

ส. ปนสมณะกับวิปัสสนาหรือเปล่า

ถ. ไม่ทราบ แต่มีตัวอย่างใน **วิสุทธิมรรค**

ส. สำหรับปليโพธใน **วิสุทธิมรรค** มี ๑๐ ซึ่ง ๙ อย่างเป็นปليโพธของสมณะ เพียงอย่างเดียวเป็นปليโพธของวิปัสสนา

ถ. มีบุคคลตัวอย่างของคณปติโพธ ใน **วิสุทธิมรรค** คือ ท่านจุฬาลงกตเป็นผู้ศึกษาในพระสูตรนิกายเดียว และท่านก็ทิ้งไป ๒๐ ปี ไปปฏิบัติธรรม ท่านจะเจริญสติปัญญา หรือเจริญสมาธิก็ไม่มีความได้ ท่านใช้คำว่า เจริญสมณธรรมได้บรรลुเป็นพระโสดาบัน เมื่อบรรลุแล้ว พระไตรปิฎกท่านก็รู้หมด จะเป็นไปได้หรือที่ไม่ได้ศึกษาเลย แต่เมื่อบรรลุเป็นพระอริยบุคคลแล้ว จะรู้ขึ้นมาเอง

ส. ท่านศึกษามากี่ปี

ถ. ไม่ได้บอก บอกแต่ว่าศึกษา ท่านได้นิกายเดียว

ส. ท่านผู้ฟังที่เคยศึกษา กำลังศึกษา และเหตุการณ์ทั้งหลายซึ่งไม่มีใครรู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นข้างหน้า อาจจะทำให้ท่านขาดการศึกษาได้ไหม อาจจะเป็นเพียงชั่วระยะอาทิตย์หนึ่ง หรืออาจจะมากกว่านั้น คือ ถึงเดือน หรืออาจจะมากกว่านั้นถึงปี หรืออาจจะมากกว่านั้น ถึงหลาย ๆ ปี อย่างบางท่านอยู่ที่เมืองไทยก็ได้ศึกษาธรรม ได้ฟังธรรมอยู่เป็นประจำ แต่เวลาที่จำเป็นต้องกลับต่างประเทศ การศึกษาซึ่งมีอยู่เป็นปกติ ก็คงจะห่างเหินไป แล้วแต่เหตุการณ์ในชีวิตว่า จะมีโอกาสศึกษาต่อไปมากหรือน้อย เพราะฉะนั้น ในชีวิตจริง ๆ ของท่าน ซึ่งท่านศึกษาและมีเหตุการณ์ที่ทำให้ขาดการศึกษาไป แต่สิ่งที่ศึกษามาแล้วไม่สูญหายไปไหน เวลาที่ได้ฟังอีกครั้งหนึ่ง จะมีความเข้าใจที่เร็วขึ้น ถึงแม้ว่ามีการฟังธรรมในมนุษย์นี้แล้ว เวลาที่สิ้นชีวิต และไป

เกิดบนสวรรค์ มีสิ่งที่น่าเพลิดเพลินมากทีเดียว แต่ว่าธรรมที่ได้ฟังแล้ว ได้ศึกษาแล้ว ได้ปฏิบัติแล้ว ก็ไม่สูญหายไปไหน ยังมีปัจจัยที่จะทำให้ระลึกขึ้นเองได้บ้าง หรือว่า เวลาที่ได้ฟังธรรมเทศนาจากเทพบุตร ก็ทำให้สามารถระลึกถึงธรรมที่ได้ฟังแล้ว และมีความรู้ มีความเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นภิกษุหรือฆราวาสก็ตามที่ได้ศึกษาแล้ว และขาดการศึกษา ขาดการฟังไป แต่ก็มีปัจจัยที่สะสมมาพอที่ว่า เมื่อได้ฟังอีก เมื่อระลึกอีก เมื่อปฏิบัติอีก ก็ย่อมจะเป็นปัจจัยให้เกิดผลถึงความเป็นพระอริยเจ้าได้ ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานแล้ว จะศึกษาหรือไม่ศึกษา แต่สติก็จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏเนื่อง ๆ บ่อย ๆ เป็นปัจจัยให้ปัญญาเจริญขึ้น คมกล้าขึ้นได้

ถ. มีอีกเรื่องหนึ่ง เวลานี้มีพระองค์หนึ่ง พรรษาไม่มาก ประมาณ ๑๐ พรรษา หรือน้อยกว่านั้น ท่านสามารถได้ยินเสียงในบริเวณวัดนี้ทั้งหมด ไม่ว่ากุฏิไหนคุยอะไร อย่างนี้จะเรียกว่า อภิญญาหรือเปล่า

ส. สนใจไหม

ถ. สนใจ

ส. สนใจหรือ ถ้าเป็นธรรม เป็นการเจริญสติปัฏฐาน เป็นปัญญาที่รู้แจ้ง อริยสัจธรรม จะน่าสนใจกว่าไหม

ถ. ก็ด้วยกัน

ส. อะไรพิสูจน์ได้ การอบรมเจริญสติปัฏฐานระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ท่านสามารถจะพิสูจน์ธรรมได้ด้วยตนเอง แต่การที่จะไปรู้บุคคลอื่นว่า บุคคลนั้นจะได้อภิญญาไหม จะมีประโยชน์อะไร

ถ. คือ ไม่ใช่บุคคลนั้น แต่หมายความว่า ผู้ที่ได้อย่างนี้ จะเป็นอภิญญาหรือเปล่า ผู้ที่สามารถได้ยินเสียงในบริเวณวัด ถ้าท่านต้องการจะได้ยินแล้ว ก็ได้ยินทั้งนั้น เหตุการณ์ข้างหน้าจะมีอะไรเกิดขึ้น ท่านก็สามารถรู้ได้ วิธีของท่าน คือ กำหนดให้มีแสงสว่างเป็นวงกลม อยากจะรู้อะไรในวงกลมนั้น จะเห็นเหตุการณ์นั้นปรากฏในวงกลมนั้น

ส. จิตสงบหรือเปล่าเวลานั้น ดิฉันไม่ค่อยจะสนใจว่า จะมีอะไรปรากฏที่วงกลม แต่สนใจที่จะให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณาในเหตุผลว่า จิตของท่านในขณะนั้นสงบหรือเปล่า นี่เป็นประโยชน์ เพราะฉะนั้น การฟังธรรมจะต้องรู้ว่า ธรรมใดมีประโยชน์ ไม่เป็นโทษ ธรรมใดไม่มีประโยชน์และเป็นโทษ เพราะฉะนั้น การที่จะรู้ว่า มีอะไรจะปรากฏในวงกลมนั้น ก็ไม่เท่ากับการที่จะรู้ว่า จิตของบุคคลนั้นในขณะนั้นสงบไหม เป็นกุศลไหม สมควรที่จะประพฤติปฏิบัติตามไหม

ถ้าไม่เป็นกุศล ไม่สงบ ก็ไม่น่าสนใจใช่ไหม เป็นอกุศลจะสนใจทำไม ไม่สงบจะสนใจทำไม แต่ควรสนใจในสิ่งที่จะทำให้กุศลจิตเกิดขึ้น ทำให้สงบ และประกอบด้วยปัญญายิ่งขึ้น

อย่างไรจะดีกว่ากัน การระลึกถึงพระธรรมคุณ กับการที่จะให้มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งปรากฏในวงกลม

สำหรับผลของธัมมานุสสติ ตาม **วิสุทธิมรรค** มีว่า

เมื่อพระโยคินั้น นึกถึงคุณของพระธรรมอันต่างโดยประเภท มีสวากขาตธรรม เป็นต้น อย่างนี้อยู่ ในสมัยนั้น จิตของท่านจะไม่ถูกราคะกลุ้มรุม จะไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม จะไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม ในสมัยนั้นจิตของท่านจะปรารภพระธรรมดำเนินไปตรงทีเดียว ด้วยเหตุนี้องค์แห่งฌานทั้งหลาย ย่อมบังเกิดขึ้นในขณะเดียวกันแก่เธอผู้มีนิรอรณัมแล้วตามนัยมีในก่อน แต่เพราะเหตุที่พระคุณแห่งพระธรรมทั้งหลายเป็นสภาวะลึกซึ้ง และเพราะบุคคลน้อมใจไปตามการนึกถึงพระคุณมีประการต่าง ๆ ฌานจึงยังไม่ถึงอุปนา ย่อมถึงเพียงอุปจาระเท่านั้น ฌานนี้นั้นถึงซึ่งอันนับว่าธัมมานุสสติ เพราะเกิดขึ้นด้วยสามารถแห่งการระลึกถึงธรรมคุณ

ก็ภิกษุผู้หมั่นประกอบตามธัมมานุสสตินี้ ย่อมเป็นผู้มีความเคารพยำเกรงในพระศาสดา ด้วยการอนุสรณ์ถึงคุณของพระธรรมอย่างนี้ว่า ในส่วนแห่งกาลที่ล่วงแล้วไป เรายังไม่เคยเห็นพระศาสดาผู้ประกอบด้วยองค์แม้นี้ ผู้แสดงซึ่งพระธรรมอันควรน้อมเข้ามาอย่างนี้เลย แต่เดี๋ยวนี้ เราก็ยังไม่เห็นใครคนอื่น นอกจากพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฉะนี้ ย่อมเป็นผู้ทำความเคารพในพระธรรม ย่อมถึงซึ่งความเป็นผู้

ไพบูลย์ด้วยศรัทธา เป็นต้น เป็นผู้มากด้วยปีติและปราโมทย์ เป็นผู้อดทนได้ซึ่งภัยที่น่าจะพึงกลัว เป็นผู้สามารถจะอดกลั้นทุกขไว้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งความสำคัญว่า มีการอยู่ร่วมกันกับพระธรรม ก็แม้สรีระของท่านซึ่งถูกรัชมคณานุสสติเข้าอยู่ ย่อมเป็นสรีระอันที่ควรบูชาปานดังเรือนเจดีย์ จิตของท่านย่อมโน้มไปในการบรรลุธรรมอันยอดเยี่ยม และเมื่อท่านหมั่นระลึกถึงความเป็นธรรมที่ดีแห่งพระธรรมอยู่ หิริและโอตตปปะย่อมปรากฏขึ้น ในขณะที่ประจวบกับวัตถุอันจะพึงลวงละเมิด และเมื่อท่านยังไม่แทงตลอดซึ่งคุณวิเศษ ก็ย่อมมีสุคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้า เหตุนั้นแหละ ผู้มีปัญญาดีพึงทำความไม่ประมาทในการระลึกถึงพระธรรม ซึ่งมีอานุภาพมากอย่างนี้ ในกาลทุกเมื่อเทอญ

ขณะนี้ ถ้าวะลึกถึง และสงบนิมิต ๆ หน่อย ๆ ก็ดีกว่าที่จะไปทำอย่างอื่น ซึ่งขณะนั้นจิตไม่สงบ และเมื่อทราบแล้วว่า การระลึกถึงพระธรรมไม่สามารถที่จะทำ ให้บรรลุถึงอุปจารสมาธิได้ แต่ก็ควรที่จะระลึก เพราะจะเป็นปัจจัยที่จะทำให้จิตปราศจากกิเลสในขณะนั้น ก็เป็นสิ่งที่ควรเจริญ

ขอกล่าวถึงอานิสงส์ของการประพฤติปฏิบัติธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ใน **พระไตรปิฎก** ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมนั้น เป็นพละ เป็นกำลังอย่างยิ่ง ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า กำลังนั้นไม่ใช่อกุศล แต่สภาพธรรมที่เป็นพละที่มีกำลังจริง ๆ นั้น ต้องเป็นกุศล เพราะฉะนั้น ก็ไม่ควรที่จะหวัง หรือคิดว่า อย่างอื่นจะมีกำลังกว่ากุศล

ใน **อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต พลสูตร** ข้อ ๒๐๙ มีข้อความว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นไฉน คือ กำลัง คือ ปัญญา ๑ กำลัง คือ ความเพียร ๑ กำลัง คือ การงานอันไม่มีโทษ ๑ กำลัง คือ การสงเคราะห์ ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ ปัญญาเป็นไฉน ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล ธรรมเหล่าใดมีโทษ นับว่า

มีโทษ ธรรมเหล่าใดไม่มีโทษ นับว่าไม่มีโทษ ธรรมเหล่าใดดำ นับว่าดำ ธรรมเหล่าใดขาว นับว่าขาว ธรรมเหล่าใดไม่ควรเสพ นับว่าไม่ควรเสพ ธรรมเหล่าใดควรเสพ นับว่าควรเสพ ธรรมเหล่าใดไม่สามารถทำความเป็นพระอริยะ นับว่าไม่สามารถทำความเป็นอริยะ ธรรมเหล่าใดสามารถทำความเป็นพระอริยะ นับว่าสามารถทำความเป็นพระอริยะ ธรรมเหล่านั้น เป็นธรรมอันบุคคลเห็นแจ้ง ประพฤติได้ด้วยปัญญา นี้เรียกว่ากำลัง คือ ปัญญา ฯ

ปัญญามีกำลัง คือ กำลังที่สามารถจะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะบางท่านยังสับสนธรรมที่เป็นกุศลกับธรรมที่เป็นอกุศล แต่เวลาที่ปัญญาเกิดขึ้นมีกำลัง สามารถที่จะพิจารณารู้ชัดได้ว่า ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล ก็นับว่าเป็นกุศลจริง ๆ ส่วนธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล ก็นับว่าเป็นอกุศล

และนอกจากจะเห็นว่า ธรรมใดเป็นกุศล ธรรมใดเป็นอกุศล ก็ยังเห็นว่า ธรรมใดที่เป็นกุศล เป็นธรรมที่ไม่มีโทษ ก็นับว่าเป็นธรรมที่ไม่มีโทษ ส่วนธรรมใดที่เป็นอกุศลนั้นมีโทษ ก็ต้องนับว่ามีโทษตามความเป็นจริง มีความตรงที่จะไม่เอนเอียง ที่จะไม่ให้กุศลเป็นกุศล หรือที่จะให้อกุศลเป็นกุศล และยังรู้ว่า เมื่อเป็นธรรมที่เป็นกุศล ไม่มีโทษ เป็นธรรมที่ขาวแล้ว ก็ยังเป็นธรรมที่ควรเสพ สามารถทำความเป็นอริยะได้

ผู้ที่รู้จริงอย่างนี้ ต้องปฏิบัติถูก มีความเข้าใจถูกต้องในการเจริญมรรคมีองค์ ๘ ด้วย มิฉะนั้น ย่อมจะเห็นหนทางผิดว่าเป็นหนทางถูก ซึ่งตามความจริง ทางนั้นหรือธรรมนั้น ไม่สามารถที่จะทำความเป็นอริยะได้

ถ. ขณะที่เห็นดอกไม้และชอบ ต่างกันกับขณะที่ตั้งใจจะเอาไปบูชาพระที่เป็นกุศล ถ้าไม่ปฏิบัติธรรม ก็คงรู้จักยากเหมือนกัน

ส. ในขณะที่เห็นแล้วว่า ขณะใดเป็นอกุศล ขณะใดเป็นกุศล ปัญญายังรู้ว่า ธรรมใดควรเสพ ธรรมใดไม่ควรเสพ ซึ่งขณะนั้นปัญญาต้องรู้ว่า ที่เป็นกุศลควรเสพ ควรกระทำให้มาก แต่ที่เป็นอกุศล คือ มีความยินดีพอใจ ไม่ควรเสพ ไม่ควรเจริญให้มาก ปัญญาจะต้องพิจารณา และรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงอยู่เรื่อย ๆ และยิ่งขึ้น จนกระทั่งรู้ว่า ขณะที่เพียงแต่เป็นกุศลนั้น ก็ยังไม่ใช่การรู้แจ้ง

ธรรมที่จะทำให้เป็นอริยะได้ เพราะฉะนั้น ต้องสติเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น

ถ. ถ้าสติไม่เกิดระลึกถึงลักษณะของธรรมที่ปรากฏ การแยกกันระหว่างขณะที่จิตเป็นโลภะกับขณะที่จิตเป็นศรัทธาที่จะเอาดอกไม้ไปบูชา รู้สึกว่า จะแยกกันไม่ได้

ส. และปัญญาจะต้องเพิ่มกำลังขึ้นจนกระทั่งรู้จริงว่า ขณะใดเป็นขณะที่สามารถทำความเป็นอริยะได้

ข้อความต่อไป ประการที่ ๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ ความเพียรเป็นไฉน

ท่านผู้ฟังก็ได้ทราบเรื่องของความเพียรมาก แต่ความเพียรที่จะเป็นกำลังนั้น ต้องเป็นความเพียรอย่างไร ซึ่งท่านจะได้ทราบว่า ท่านมีความเพียรน้อย หรือว่าท่านมีความเพียรมาก

ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล ... บุคคลยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อละธรรมเหล่านั้น

เป็นอย่างนี้หรือเปล่า หรือว่าขณะใดเป็นอกุศล ที่กำลังยินดีพอใจสิ่งหนึ่งสิ่งใด อยู่เป็นอกุศล บุคคลยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อละธรรมเหล่านั้น

ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล คือ ไม่มีโทษ เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมที่สมควรเสพ เป็นธรรมที่สามารถทำความเป็นอริยะ บุคคลย่อมยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อได้ธรรมเหล่านั้น นี้เรียกว่ากำลัง คือ ความเพียร ฯ

ประการที่ ๓. พระผู้มีพระภาคตรัสถึงกำลัง คือ การงานอันไม่มีโทษ นี่เป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ ซึ่งท่านผู้ฟังจะพิจารณาได้ถึงปัญญาของท่าน ถึงความเพียรของท่าน ถึงการกระทำของท่านในชีวิตประจำวัน

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็กำถ้ง คือ การงานอันไม่มีโทษเป็นไฉน อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม อันหาโทษมิได้ นี้เรียกว่ากำถ้ง คือ การงานอันไม่มีโทษ ฯ

การงานนี้อ่าลืมนว่า ต้องพร้อมทั้งกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม บางท่านอาจจะนึกถึงกายกรรมเท่านั้น ลืมนวจีกรรมและมโนกรรม แต่ที่ถูกแล้วจะต้องเป็นทั้งกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมด้วย ถ้าไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ก็ย่อมยากที่จะรู้ว่า กายกรรมขณะนั้นเป็นกายกรรมที่มีโทษหรือไม่มีโทษ วจีกรรมเป็นวจีกรรมที่มีโทษหรือไม่มีโทษ

แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน สติจะระลึกได้ทันทีในขณะที่กายกรรมกำถ้งเป็นกายกรรมที่มีโทษ หรือแม้แต่ในขณะที่กล่าวคำพูดอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นคำพูดที่มีโทษ ผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน สติก็สามารถที่จะเกิด และปัญญาเห็นลักษณะของโทษของกรรม ซึ่งเป็นอกุศลในขณะนั้น

๗๗๓

ประการต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ การสงเคราะห์เป็นไฉน สังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ ทาน ๑ เปยยวัชชะ ๑ อตถจริยา ๑ สมานัตตตา ๑

ในบรรดาการสงเคราะห์ คือ สังคหวัตถุ ๔ ประการ ได้แก่ ทาน การสงเคราะห์ด้วยการให้วัตถุที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น เปยยวัชชะ การพูดถ้อยคำอันเป็นที่รัก อตถจริยา การประพฤติที่เป็นประโยชน์ สมานัตตตา การเป็นผู้มีตนเสมอ แต่พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ในบรรดาทานทั้งหลาย ธรรมทานเลิศกว่าทานทั้งหลาย การแสดงธรรมบ่อย ๆ แก่บุคคลผู้ต้องการ ผู้เจียไสตกลงสดับ นี้เลิศกว่าการพูดถ้อยคำอันเป็นที่รัก

สำหรับเปยยวัชชะ คือ การพูดถ้อยคำอันเป็นที่รัก ก็ย่อมทำให้บุคคลที่ได้ฟังสบายใจ เพียงสบายใจ แต่ว่าถ้าเป็นธรรม คือ การแสดงธรรมบ่อย ๆ แก่บุคคลผู้ต้องการ ผู้เจียไสตกลงสดับ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า นี้เลิศกว่าการพูดถ้อยคำอันเป็นที่รัก

วันหนึ่ง ๆ มีเรื่องที่จะคุยกันมาก หลายเรื่อง แต่ว่าเรื่องใดซึ่งเป็นการสงเคราะห์กันด้วยธรรม ย่อมมีประโยชน์ที่สุด เพราะทำให้บุคคลนั้นเจริญปัญญา ไม่ใช่เพียงแต่ทำให้สบายใจด้วยถ้อยคำอันเป็นที่รัก ซึ่งนอกจากจะเป็นถ้อยคำอันเป็นที่รักแล้ว ก็ยังเป็นถ้อยคำที่มีประโยชน์เกื้อกูลแก่การอบรมเจริญปัญญายิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า การแสดงธรรมบ่อย ๆ แก่บุคคลผู้ต้องการ ผู้เจียไสตกลงสดับ นี้เลิศกว่าการพูดถ้อยคำอันเป็นที่รัก

เพราะฉะนั้น ต่อไปนี้เวลาที่จะคุยกัน เรื่องที่จะสนทนาก็มีมาก รวมทั้งธรรมด้วย อย่าลืม ธรรมก็เป็นเรื่องที่จะสนทนากันได้เสมอ

ประการต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสถึงอัตถจริยา การประพฤติที่เป็นประโยชน์ทั้งหลายว่า

การชักชวนคนผู้ไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในศรัทธาสัมปทา ชักชวนผู้ทุศีลให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในศีลสัมปทา ชักชวนผู้ตระหนี่ให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในจาคสัมปทา ชักชวนผู้มีปัญญาทรมให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในปัญญาสัมปทา นี้เลศกว่าการประพฤติประโยชน์ทั้งหลาย

เป็นสิ่งที่ดีทั้งนั้นที่จะชักชวนบุคคลอื่นซึ่งไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในศรัทธาสัมปทา หรือว่าใครซึ่งเป็นผู้ที่ทุศีล ถ้าสามารถที่จะชักชวนให้ผู้นั้นดำรงตั้งมั่นอยู่ในศีลสัมปทา ชักชวนคนที่ตระหนี่ให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในจาคสัมปทา หรือว่าชักชวนให้คนที่ปัญญาทรมให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในปัญญาสัมปทา ก็จะเป็นการประพฤติสิ่งที่มีประโยชน์ยิ่งกว่าการประพฤติประโยชน์ทั้งหลาย

สำหรับสมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีตนเสมอ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พระโสดาบันมีตนเสมอกับพระโสดาบัน พระสกทาคามีมีตนเสมอกับพระสกทาคามี พระอนาคามีมีตนเสมอกับพระอนาคามี พระอรหันต์มีตนเสมอกับพระอรหันต์ นี้เลศกว่าความมีตนเสมอทั้งหลาย นี้เรียกว่ากำลัง คือ การสงเคราะห์ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๔ ประการนี้แล ฯ

ไม่ใช่สงเคราะห์เฉพาะแต่ในเรื่องของทานอย่างเดียว ต้องคำพูดที่มีประโยชน์ซึ่งเลศกว่าถ้อยคำอันเป็นที่รัก และการประพฤติที่เป็นประโยชน์ที่เลศกว่าการประพฤติประโยชน์ทั้งหลาย และต้องเป็นการมีตนเสมอ คือ ประพฤติธรรมจนกระทั่งมีคุณธรรมเสมอกับพระโสดาบัน และยิ่งขึ้นไปกว่านั้นอีก คือ ให้บรรลุถึงคุณธรรมที่เสมอกับพระสกทาคามี และให้ยิ่งขึ้นไปอีก คือ ให้มีคุณธรรมบรรลุถึงความเสมอกับพระอนาคามี และก็ให้มีคุณธรรมยิ่งขึ้น จนกระทั่งบรรลุถึงความเป็นผู้เสมอกับพระอรหันต์

ถ้ามีบุคคลที่กระทำความดี หากท่านเห็น อนุโมทนา ยินดีด้วยจริง ๆ ที่คนนั้นสามารถจะกระทำความดีได้ถึงอย่างนั้น แต่ก็ยังไม่พอ ต้องสำหรับตัวท่านเองด้วยที่จะเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติธรรม จนเป็นผู้ที่มีคุณธรรมเสมอกับพระอริยเจ้า

ความเป็นผู้มีตนเสมอ ควรเสมอในคุณธรรมตามลำดับยิ่งขึ้น หรือว่าบางท่านจะคิดมีตนเสมอกับผู้ที่มีอกุศลจิต ไม่ควรใช้ไหม ถ้าใครมีอกุศลแรงเท่าไร แรงขึ้น ๆ เท่าไร ก็ไม่ควรที่คนหนึ่งคนใดจะคิดทำอกุศลให้แรงหรือให้มากเท่ากับบุคคลอื่น แต่โดยมากท่านผู้ฟังลืมนิสัยประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อ使自己เป็นผู้มีคุณธรรมเสมอกับผู้ที่มีความประพฤติดี

อาจจะเห็นว่าคนอื่นทำไม่ร้ายได้ ตัวท่านก็ต้องร้ายเสมอกับผู้นั้น ถูกไหมที่คิดอย่างนี้ เป็นผู้เสมอในทางอกุศล เป็นสิ่งที่ไม่สมควร แต่ควรที่จะประพฤติปฏิบัติธรรมจนกระทั่งมีคุณธรรมเสมอกับผู้ที่เป็นพระอริยเจ้าตามลำดับขั้น

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสถึงผลของผู้ที่ประกอบด้วยกำลัง ๔ ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ประกอบด้วยกำลัง ๔ ประการนี้แล ย่อมก้าวล่วงภัย ๕ ประการ ภัย ๕ ประการเป็นไฉน คือ อาชีวิตภัย ๑ อสิลอกภัย ๑ ปริสสารภัย ๑ มรณภัย ๑ ทุกคติภัย ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกนั้นแลพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราไม่กลัวต่อภัยอันเนื่องด้วยชีวิต ไฉนเราก็ก้าวต่อภัยอันเนื่องด้วยชีวิตเล่า เรามีกำลัง ๔ ประการ คือ กำลังปัญญา กำลังความเพียร กำลังการงานอันไม่มีโทษ กำลังการสงเคราะห์ คนที่มีปัญญาทราบดีจึงกลัวต่อภัยอันเนื่องด้วยชีวิต คนเกียจคร้านจึงกลัวต่อภัยอันเนื่องด้วยชีวิต คือ กลัวต่อภัยอันเนื่องด้วยชีวิตเพราะการงานทางกาย ทางวาจา และทางใจที่มีโทษ คนที่ไม่สงเคราะห์ใครก็กลัวต่อภัยอันเนื่องด้วยชีวิต

เราไม่กลัวต่อภัย คือ การติเตียน (อสิลอกภัย) ...

เราไม่กลัวต่อภัย คือ การสะทกสะท้านในบริษัท (ปริสสารภัย) ...

เราไม่กลัวต่อภัย คือ ความตาย (มรณภัย) ...

เราไม่กลัวต่อภัยคือทุกข์ ไฉนเราก็ก้าวต่อภัยคือทุกข์เล่า เพราะเรามีกำลัง ๔ ประการ คือ กำลังปัญญา กำลังความเพียร กำลังการงานอันไม่มีโทษ กำลังการสงเคราะห์ คนที่มีปัญญาทราวมแล้วจึงกลัวต่อภัยคือทุกข์ คนเกียจคร้านแล้วจึงกลัวต่อภัยคือทุกข์ คือ กลัวต่อภัยคือทุกข์เพราะการงานทางกาย ทางวาจา และทางใจที่มีโทษ คนที่ไม่สงเคราะห์ใครก็กลัวภัยคือทุกข์

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ประกอบด้วยกำลัง ๔ ประการนี้แล ย่อมก้าวล่วงภัย ๕ ประการนี้ ฯ

จบ สูตรที่ ๕

เป็นอันสงสยอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ประพฤติปฏิบัติธรรม เพราะทำให้เป็นผู้ที่ไม่กลัวต่อภัย ไม่ว่าจะเป็นภัยที่เนื่องด้วยชีวิต อาชีวิตรภัย หรือว่าเป็นภัยที่เกิดจากการตีเตียน อสิลอกภัย หรือว่าเป็นภัยที่มีการสะทกสะท้านในบริษัท prisasarsakภัย หรือว่าเป็นภัยคือความตาย มรณภัย หรือว่าเป็นภัยคือทุกข์ ทุกขภัย ซึ่งผู้ที่มีปัญญาและมีความเพียรที่จะเจริญกุศล มีการสงเคราะห์ มีการงานที่ไม่มีโทษ ย่อมเป็นผู้ที่พ้นภัย ๕ ประการ

ถ. ที่กล่าวว่า บุคคลควรที่จะประพฤติตามพระอริยะ แต่พระอริยะท่านมีคุณธรรมสูงมาก ท่านสละสิ่งต่าง ๆ ที่ท่านรักมากได้ บุคคลธรรมดาไม่สามารถสละอย่างนั้นได้ แต่อาจารย์อธิบายว่า ควรปฏิบัติอย่างนั้น ปฏิบัติอย่างนั้นคือถึงไหน ไฉน สมควรอย่างไร ช่วยให้ความกระจ่างด้วย

ส. ถ้ายังไม่เป็นพระโสดาบัน จะมีคุณธรรมบรรลุถึงความเป็นพระโสดาบันได้ด้วยการอบรมเจริญสติปัญญา เพราะฉะนั้น ต้องเป็นคุณธรรมจริง ๆ ไม่ใช่ว่าพระโสดาบันท่านทำอย่างนี้ได้ ท่านก็อยากจะทำอย่างพระโสดาบัน โดยที่คุณธรรมยังไม่ถึงความเป็นพระโสดาบัน

ถ. ต้องทำคุณธรรมให้ถึง

ส. ต้องอบรมเจริญปัญญา จนกระทั่งบรรลุถึงคุณธรรม คือ ความเป็นพระโสดาบัน จึงจะเป็นผู้มีตนเสมอกับพระโสดาบัน เสมอได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติเจริญมรรคมีองค์ ๘

ถ. การเจริญสมถภาวนา มีความจำเป็นอย่างหนึ่ง คือ ปรับอินทรีย์ให้เสมอกัน การปรับอินทรีย์ให้เสมอกัน ใน **วิสุทธิมรรค** ท่านกล่าวว่า ถ้าใครมีศรัทธา แก่กล้า อินทรีย์อื่นๆ คือ วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญาจะทำกิจของตนๆ ไม่ได้ โดยนัยเดียวกัน ถ้าใครมีวิริยะแก่กล้าเกินไป ศรัทธา สติ สมาธิ ปัญญาก็จะทำกิจของตนๆ ไม่ได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้น จะต้องปรับอินทรีย์ ถ้ามีศรัทธาแก่กล้าก็ต้องพิจารณาสภาวธรรม คือ ขณะที่พิจารณาสภาวธรรมแล้ว ท่านกล่าวว่า ศรัทธานี้จะลดกำลังลง ถ้าใครมีวิริยะแก่กล้าเกินไป ท่านก็ให้เจริญปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ ขอบถามอาจารย์ว่า ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์นั้นจะต้องเจริญอย่างไร

ส. เวลาที่กุศลจิตเกิด เป็นความสงบแล้ว

ถ. หมายความว่า พยายามทำจิตให้เป็นกุศลอย่างนั้นหรือ

ส. ถ้าท่านผู้ฟังจะอบรมเจริญสมถภาวนาจริง ๆ จะต้องพิจารณาโดยละเอียดจริง ๆ ไม่ใช่ว่ายังไม่ได้ประพฤติปฏิบัติ ก็สนใจว่า ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์จะเป็นอย่างไร หรือวิริยสัมโพชฌงค์จะเป็นอย่างไร แต่ข้อสำคัญคือ ท่านจะเจริญอะไร

ถ. ต้องการหมด

ส. ต้องการหมด พร้อมกันได้ไหม ต้องทีละอย่างหรือเปล่า

ถ. ต้องทีละอย่าง แต่วันหนึ่งได้หลายอย่างเหมือนกัน

ส. ทีละอย่างก่อน ชีวิตดำรงอยู่เพียงชั่วขณะจิตเดียวเท่านั้น แต่ละขณะโลกทั้งหมดก็ปรากฏเพียงชั่วขณะจิต เพราะฉะนั้น ต้องทราบก่อนว่า สมถะ คือ ความสงบ มี ๒ อย่าง เวลาที่สติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นสติปัฏฐาน ขณะนั้นต้องสงบ พร้อมปัญญาที่พิจารณาลักษณะของสภาพธรรมที่สามารถจะดับความเห็นผิด ความยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้ นั่น

สงบประการที่หนึ่ง ประกอบด้วยปัญญาที่เป็นไปในสติปัฏฐานที่สามารถจะดับกิเลส เป็นสมุจเฉท

ส่วนความสงบอีกอย่างหนึ่ง คือ ขณะนั้นไม่ได้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ แต่สามารถที่จะรู้ว่า ขณะนี้จิตเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล และขณะที่จิตเป็นกุศล ปัญญาก็รู้ว่าขณะนั้นสงบ แต่น้อยมาก

ทำไมจึงว่าสงบ เพราะขณะนั้นปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ปราศจากอกุศลธรรม เช่น ในขณะที่มีการให้ทาน หรือมีเจตนาที่จะให้ทาน ขณะนั้นไม่มีโลภะ ไม่มีโทสะ ไม่มีโมหะ แต่ว่าชั่วครู่ เดี่ยวเดียว เพียงแต่จะคิดถึงวัตถุทาน จิตก็เป็นโลภะ บ้าง โทสะบ้างอย่างรวดเร็ว ลักษณะของความสงบจึงไม่ปรากฏ

เพราะฉะนั้น การจะเจริญความสงบ จะเจริญเพื่ออะไร ต้องคิดด้วย เพื่ออะไร เพื่อที่จะให้ปัญญารู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง หรือเพราะว่าขณะนั้นเป็นอกุศล เป็นธรรมที่มีโทษ เป็นธรรมฝ่ายดำ เป็นธรรมที่ไม่ควรเสพ จึงควรที่จะสงบ โดยเจริญธรรมที่เป็นกุศล ที่เป็นธรรมฝ่ายขาว ที่เป็นธรรมที่ควรเสพ

ควรที่จะได้ทราบว่า สติปัฏฐานเป็นกุศลขั้นที่สูงที่สุด ที่สามารถจะดับกิเลสได้ เป็นสมุจเฉท แต่ก็ไม่มีใครจะบังคับให้สติปัฏฐานเกิดอยู่เรื่อย ๆ ในขณะนี้พิสูจน์ได้ทางตาที่กำลังเห็น ปกติ ไม่ใช่ตั้งใจว่าจะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม นั้นผิดไปนิดหนึ่งแล้ว ซึ่งต่อไปท่านผู้ฟังจะเห็นถึงคุณธรรมของพระภิกษุสาวกที่เป็นอริยสงฆ์ว่า ท่านสามารถที่จะกำจัดแม้ความเห็นผิด การปฏิบัติผิด ในขณะที่มีความคิดเกิดขึ้นว่า จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม เพราะฉะนั้น ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดสามารถที่จะให้สติปัฏฐานจริง ๆ ที่เป็นสัมมาสติเกิดอยู่เรื่อย ๆ บ่อย ๆ แต่ผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในลักษณะของจิตที่สงบ ขณะนั้นมีปัจจัยที่จะให้เกิดความสงบ ซึ่งขณะนั้นก็เป็นสมณะ

ท่านผู้ฟังท่านหนึ่งเล่าให้ฟังว่า ท่านนอนไม่หลับ ท่านก็คิดถึงกุศลทั้งหลายที่ท่านได้กระทำแล้ว คิดถึงทาน เคยให้อะไร ที่ไหน อย่างไร คิดถึงศีล คิดไปคิดมา ท่านก็หลับ ซึ่งระหว่างนั้นเป็นกุศล เป็นอนุสสติ เวลาคิดถึงทานก็เป็นจาคานุสสติ เวลาคิดถึงศีล ก็เป็นสীลานุสสติ ขณะนั้นสงบเป็นกุศล ซึ่งท่านก็กระทำไปโดยที่ว่า

ลักษณะของความสงบก็ไม่ถึงอุปจารสมาธิ หรืออัปปนาสมาธิ แต่ขณะนั้นเป็นนัยหนึ่งของสมถะ สติปัฏฐานไม่เกิด แต่ว่าสภาพความสงบของกุศลจิตเกิด

ยังต้องการที่จะเจริญสมถภาวนาจนถึงอุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ หรือว่าจะเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน และรู้ว่าขณะใดเป็นกุศล สงบ เป็นสมถะ ขณะใดเป็นสติ ที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง

ถ. นี่แน่นอน พระผู้มีพระภาคก็ตรัสไว้ว่า กุศลทุกชั้นควรเจริญ แต่อาจารย์กำลังพูดถึงเรื่องสมถภาวนา ผมก็จะถามเรื่องเกี่ยวกับสมถภาวนา ส่วนจะปฏิบัติได้แค่ไหน นั้น ก็ยังไม่รู้เหมือนกัน

ส. เคยเรียนให้ท่านผู้ฟังทราบแล้วว่า การที่จะกล่าวถึงสมถภาวนาในรายการนี้ จะเป็นสมถภาวนาโดยนัยของการเจริญสติปัฏฐาน เท่าที่จะอุปการะเกื้อกูลต่อการเจริญสติปัฏฐาน

๗๗๔

ถ. โดยนัยของวิปัสสนาภาวนา จะต้องปรับอินทรีย์ให้เสมอกันเหมือนกัน เพราะฉะนั้น การปรับอินทรีย์นี้จำเป็นในภาวนาทั้งสอง ขอถามว่า เรื่องการปรับอินทรีย์นั้นควรจะปฏิบัติกันอย่างไร

ส. โดยมากท่านผู้ฟังจะมีรู้สึกว่าจะทำ มีความเป็นตัวตน ถ้าพูดถึงการปรับอินทรีย์ ใครปรับ ตัวท่านหรือปัญญา

ถ. ด้วยกัน

ส. ขณะนี้ถ้าคิดจะปรับอินทรีย์ จะต้องรู้สภาพของจิตในขณะนี้ว่าขาดอะไร หรือว่าเกินอะไร ใช้ไหม ในขณะนี้ เดียวนี้ สำหรับอินทรีย์ ๕

ถ. รู้อยู่ แต่ปฏิบัติไม่ถูก

ส. ขาดอะไร

ถ. ตอนนี้ยังไม่ขาด

ส. ถ้าจะปรับ ก็ต้องทราบในขณะนี้ว่า อะไรขาด อะไรเกิน

ถ. ขณะทำงานวุ่นอยู่ มีความรู้สึกตัวเกิดขึ้น ขณะนั้นรู้ว่า จิตอยู่ในความฟุ้งซ่าน ขณะนั้นสติเกิดขึ้น ความรู้สึกตัวเกิดขึ้น โดยไม่ได้พิจารณาอะไร หรือบางครั้งพยายามที่จะพิจารณา ก็พิจารณาไม่ได้ ขณะนั้นถ้าจะปรับอินทรีย์ ควรจะระลึกถึงอะไร

ส. ถ้าคิดจะปรับอินทรีย์ในขณะนั้น ปรับใหญ่เลย วุ่นวาย มีอะไรดวง มีอะไรวัดว่า พอดีหรือยัง

ถ. ให้ลดลงมา

ส. นั่นคือตัวตนที่จะให้ลดลงมา หรือจะให้มากขึ้นไป อย่าลืมว่า สัมมาสติ ต้องเป็นปกติที่สุด อย่าลืมความเป็นปกติของสัมมาสติ ถ้าผิดปกติสักนิดเดียวที่

พยายามจะปรับ ในขณะที่นั้นทั้งหมดไม่ใช่สัมมาสติ เพราะฉะนั้น ต้องรู้ลักษณะของสัมมาสติ

เวลาที่เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน จะรู้ได้ว่า มีความตั้งใจเกิดขึ้นที่จะเจริญสติ หรือจะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือไม่ ซึ่งปัญญาจะต้องรู้ว่า ในขณะที่นั้นผิด ไม่ใช่สัมมาสติ ไม่ใช่การเพียงระลึกสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วปรากฏตามปกติ

บางครั้งสภาพธรรมที่เกิดขึ้นไม่น่าจะพอใจเลย แสงที่จะเป็นสภาพธรรมที่ไม่ดี แต่แม้กระทั่งปัญญาก็จะต้องคมกล้าที่จะรู้ว่า เกิดแล้ว เป็นเพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ซึ่งขณะที่รู้อย่างนั้น ไม่ใช่เป็นตัวตนไปปรับ แต่เป็นสภาพธรรมที่สังเกต ลำเอียง รู้ว่าขณะใดเป็นสัมมาสติ ขณะใดไม่ใช่สัมมาสติ

เมื่อรู้ว่า สัมมาสติเป็นปกติ เป็นการเจริญปัญญาที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ในขณะที่นั้นปัญญาปรับ คือ ละลักษณะซึ่งไม่ใช่สัมมาสติ ที่มีความรู้สึกว่าจะระลึก จะรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ

มัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางที่ยากมากสำหรับในตอนต้น แต่เมื่อผู้นั้นสามารถที่จะเกิดปัญญายิ่งขึ้น และบรรลุวิปัสสนาญาณตามลำดับขั้น ผู้นั้นก็จะดำเนินไปในมรรคมรรค ๘ ได้โดยสะดวก แต่ว่าต้องเป็นปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรม อย่าคิดว่าจะไปปรับอะไร

ถ. จะไม่ให้คิดได้อย่างไรในเมื่ออรรถกถาท่านกล่าวไว้อย่างนั้น อรรถกถาท่านกล่าวว่า ผู้ที่จะเจริญมรรคมรรค ๘ จะต้องปรับอินทรีย์ให้เสมอกัน ใน **วิสุทธิมรรค** ท่านก็กล่าวว่า ผู้ที่จะเจริญสมถภาวนาให้ได้ฉานจิต ก็จะต้องปรับอินทรีย์ให้เสมอกัน

ส. การอ่านต้องพิจารณาพร้อมทั้งการประพฤติปฏิบัติด้วย ถ้าท่านผู้ฟังเป็นผู้ที่มีศรัทธา เชื่อง่าย ขาดการพิจารณาในเหตุในผล เวลาที่ฟังบุคคลหนึ่งบุคคลใดกล่าวก็เชื่อโดยฐานะที่ว่าผู้นั้นเป็นผู้มีชื่อเสียง หรือเป็นผู้ที่มีบุคคลเคารพมากมาย แต่ไม่ได้พิจารณาจริง ๆ ว่า ตัวท่านเองได้รับความรู้ความเข้าใจจริง ๆ จากธรรมที่ได้ฟัง

จากท่านผู้นั้นหรือเปล่า เพราะฉะนั้น อรรถกถาหรือว่าพระธรรมที่ได้ทรงแสดงไว้เรื่องของอินทรีย์ ก็เพื่อที่จะให้ระลึกได้พิจารณาว่า ท่านเป็นผู้ที่มีศรัทธาโดยที่ขาดการพิจารณาในเหตุในผลหรือเปล่า

บางครั้งท่านอาจจะผ่านพญฺชนะที่ว่า บางครั้งศรัทธานำหน้า บางครั้งก็ปัญญามากกว่า ท่านก็อาจจะสงสัยว่า ปัญญาจะเป็นโทษอย่างไร ถ้าเป็นปัญญาที่มากกว่าศรัทธา แต่อย่าลืมว่า เมื่ออินทรีย์ไม่เสมอกัน ก็หมายความว่า ยังไม่ใช่ข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง เพราะบางท่านเป็นผู้ที่มีความรู้สึกตนว่า ท่านเป็นผู้ที่เฉลียวฉลาด เป็นคนเจ้าปัญญา มีปัญญามาก ท่านก็ไม่ฟังใคร เป็นไปได้ไหม เชื่อความคิด ความเห็นของตัวเองเท่านั้น ขาดการฟังแม้แต่พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ไม่ได้คิดว่า มีคุณค่าสมควรที่จะรับฟัง และพิจารณาไตร่ตรองเพื่อที่จะเพิ่มพูนปัญญาของตนเองให้มากขึ้น

เพราะฉะนั้น สำหรับผู้ที่เข้าใจว่า ตัวเองเป็นผู้ที่มีปัญญามาก เป็นเจ้าปัญญาก็ควรที่จะมีศรัทธาในบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ควรค่าแก่การฟัง คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือบุคคลอื่นซึ่งได้ศึกษาธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว และพิจารณาเพื่อที่จะให้ปัญญาของท่านเองเพิ่มมากขึ้น นี่คือความหมายของอินทรีย์ ๕ ที่เสมอกัน

และเวลาที่อินทรีย์ ๕ มีแล้ว คือ ในขณะที่สติเกิด สัมมาสดิระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ในขณะนั้นจะปราศจากศรัทธาไม่ได้ จะปราศจากปัญญาไม่ได้ จะปราศจากวิริยะไม่ได้ จะปราศจากเอกัคคตาคือสมาธิไม่ได้ ในขณะที่เป็นมัชฌิมาปฏิบัติเป็นสัมมาสตินี้ อินทรีย์ ๕ เสมอกัน

ผู้ฟัง สมัยก่อนผมเกิดศรัทธาอย่างที่อาจารย์ว่า คือ ได้ฟังได้อ่านหนังสือเรื่องประวัติของพระติสสเถระ พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่า ผู้ที่เจริญสมถวิปัสสนาจะเป็นทางให้ถึงพระนิพพานได้ เป็นพระอรหันต์ได้ ก็เกิดศรัทธาว่า จะต้องเจริญสมถะเจริญวิปัสสนาให้ได้ ทั้ง ๆ ที่ไปทำอะไรก็ไม่รู้ ปัญญาก็ไม่เกิด เพียงแต่มีศรัทธาอย่างเดียวที่จะทำได้สมถะให้ได้วิปัสสนาขึ้นมา แต่ไม่รู้ว่าเป็นอะไร ต่อมาภายหลังได้ฟัง

อาจารย์ ศรัทธาฉันท์ก็ชักถอยลงไป มาฟังเหตุผลจากอาจารย์ ปัญญาเกิดจากฟัง อาจารย์บรรยาย ผมเข้าใจว่าการปรับคงจะเป็นอย่างนี้

ผู้ฟัง ที่ท่านกล่าวว่า ขณะที่จิตยุ่งวุ่นวายไม่รู้จะอย่างไร ปรับอินทรีย์ก็ไม่ถูก ดิฉันนึกถึงคำของอาจารย์ที่ว่า ระวังตามปกติที่ปรากฏ คนปฏิบัติใหม่ ๆ ดิฉันคิดว่าคงเหมือนกันทุกคน คงไม่มีใครที่เมื่อฟังแล้วก็ไประลึกเข้าใจได้เลย ก็ยอมผัดบ้าง ถูบบ้าง แต่ดิฉันเข้าใจถูกใหม่ว่า ขณะที่จิตกำลังยุ่ง ๆ อยู่ นั่น ก็มีสติระลึกที่สภาพที่ยุ่งเหยิงนั้น เป็นปัจจุบันธรรม

ส. ขณะที่สัมผัสมาสติเกิด ขณะนั้นอินทรีย์ ๕ เสมอกัน ปรับในขณะนั้น สมมติว่า ถ้าสติไม่เกิด วิธีปรับนี้ทำอย่างไร

ผู้ฟัง สติไม่เกิด ก็ต้องเพียรคิดถึงเรื่องธรรม

ส. เพราะฉะนั้น จึงเรียนให้ท่านผู้ฟังทราบว่า ในขณะนี้ขาดอะไร เกินอะไร ถ้าขาดศรัทธา เพราะเป็นผู้ที่มีปัญญามาก เข้าใจว่าเป็นเจ้าปัญญา ไม่มีศรัทธาในพระธรรม หรือไม่พิจารณาไตร่ตรองอะไรเลย ถ้ารู้อย่างนั้น จะต้องฟัง จะต้องศึกษา และขณะที่สติปัญญาฐานเกิด ขณะนั้นอินทรีย์ ๕ เสมอ สติปัญญาฐานจึงเกิด ซึ่งแต่ก่อนนั้นสติปัญญาฐานไม่เกิด เพราะอาจจะเป็นผู้ที่ เป็นเจ้าปัญญาและขาดศรัทธา หรือว่าเป็นผู้ที่มากด้วยศรัทธาแต่ปราศจากปัญญา หรือว่ามีปัญญาน้อย

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ฟังถามว่า จะปรับอย่างไร กำลังทำสมถะหรือวิปัสสนา และก็อยากจะปรับ ไม่ใช่ว่าจะปรับเองได้ นี่จะทำ จะให้เป็นสมาธิเพิ่มขึ้น จะให้สงบเพิ่มขึ้น แต่จะทำได้อย่างไร ก็ต้องอาศัยการฟัง และเข้าใจการเจริญมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นสัมมาสติ

ผู้ฟัง อย่างที่อาจารย์กล่าวว่า ผู้ปฏิบัติจะต้องศึกษา ดิฉันก็นำไปคิด ถ้าเป็นเมื่อก่อนก็เข้าใจว่า คือการอ่าน หรือการเรียนหนังสือ แต่อาจารย์พูดถึงว่า ศึกษาในขณะที่เจริญสติ ดิฉันจึงมีความเข้าใจว่า ขณะที่ศึกษา คือ ศึกษาจิตของเรานั้นเองว่า ขณะนี้เป็นอย่างไร มีอะไรเกิดขึ้นและก็มีสติระลึก รู้ ความรู้แต่ละครั้ง ๆ นั้นเอง คือ การศึกษา

ส. รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ที่ท่านผู้ฟังกำลังสนใจ เป็นการประพฤติปฏิบัติของผู้ที่เป็นพระอริยสาวก ซึ่งท่านเป็นผู้ที่รู้หนทาง และก็ประพฤติปฏิบัติด้วยตัวเอง เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังย่อมจะเห็นคุณของพระสงฆ์ได้ว่า ท่านเป็นผู้ที่มีคุณมาก เพราะท่านสามารถดำเนินข้อปฏิบัติที่ถูกต้องจนกระทั่งสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉทเป็นขั้น ๆ โดยที่ข้อปฏิบัตินี้เป็นข้อปฏิบัติที่แสนยากจริง ๆ แต่พระอริยสาวกทั้งหลายก็เป็นผู้ที่สามารถบรรลุถึงได้ เพราะฉะนั้น พระคุณของพระสงฆ์ คือ พระอริยสาวกทั้งหลาย ก็มีมากทีเดียว

ถ. เรื่องอินทรีนี้ ท่านพุทธโฆษาจารย์ท่านต้องปรับได้

ส. เป็นตัวตอนที่ปรับ หรือว่าเป็นปัญญาที่รู้ว่า เมื่อปัญญาอย่างน้อยควรจะทำอะไร หรือว่าเมื่อศรัทธาไม่มี ก็ควรฟังธรรมจนกระทั่งมีศรัทธาเพิ่มขึ้นในการเจริญมรรคมีองค์ ๘ ไม่ใช่ว่าเดี๋ยวนี้ขณะนี้ปรับกันเก่งมาก ใครจะปรับอย่างไรก็ได้ และจะปรับอย่างไร ลองทำดู

ถ. เขามีบอกไว้หมด

ส. เขามี เขาบอกไว้ แต่ท่านผู้ฟังเดี๋ยวนี้ปฏิบัติอย่างไร ปรับอย่างไร ธรรมต้องเป็นสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติได้เมื่อเข้าใจถูกต้อง แต่เมื่อไม่เข้าใจ หรือว่าเข้าใจไม่ถูกต้อง ก็อาจจะมีผู้ที่กำลังพยายามจะปรับ แม้ในขณะนี้ และจะปรับโดยวิธีไหน จะปรับอย่างไร

ถ. ตามที่อ่านมาในข้อความนั้น คล้ายกับว่าเป็นตัวตอนที่ปรับเหมือนกัน

ส. เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจให้ถูกว่า มุ่งหมายอย่างไร

ถ. เขาสอนว่า ขณะที่จิตฟังท่านให้เจริญปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ เป็นต้น เขาให้ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ หรือคุณของศีล

ส. ระลึกขณะนี้ จัดแจงให้ระลึกได้ไหม หรือว่าแล้วแต่เหตุปัจจัย

ถ. ในลักษณะนั้นก็คิดว่า จัดแจงให้

ส. เวลานี้ระลึกอะไร คุณของพระพุทธ หรือระลึกอะไรเวลานี้

ถ. เวลานี้ไม่ได้ระลึก

ส. ระลึกเดี๋ยวนี้

ถ. เวลานี้กำลังนึกถึงข้อความใน **วิสุทธิมรรค**

ส. เมื่อเข้าใจข้อความใน **วิสุทธิมรรค** แล้ว ปฏิบัติเดี๋ยวนี้ ระลึกอะไร

ถ. ก็ยังไม่ได้ระลึก ยังนึกถึงข้อความใน **วิสุทธิมรรค**

ส. ระลึกเดี๋ยวนี้ นี่เป็นเรื่องที่ท่านจะเห็นได้ว่า สภาพธรรมไม่ได้อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา การศึกษา**พระไตรปิฎก** การอ่าน**วิสุทธิมรรค** ก็เพื่อประกอบเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสภาพธรรมทั้งหลาย ให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมเหล่านั้นตามความเป็นจริง

การระลึกถึงพระพุทธคุณเป็นกุศล แต่ว่าบอกให้ระลึกเดี๋ยวนี้ ทำได้ไหม ไม่ได้ แต่ขณะใดที่เกิดระลึกได้ เป็นกุศลจิต แต่ไม่ได้หมายความว่า ให้ปรับเดี๋ยวนี้ ให้ทำเดี๋ยวนี้ เหมือนห้องทดลอง หรืออะไรอย่างนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

เป็นผู้ที่มีศรัทธามาก แต่ว่ายังขาดปัญญา หรือว่าเป็นผู้ที่เจ้าปัญญาจนกระทั่งขาดศรัทธา เพื่อที่จะให้ท่านระลึกได้และก็ปรับ โดยการที่ว่า ถ้าขาดปัญญาก็ศึกษาฟังธรรมเพื่อเกื้อกูลจนกว่าปัญญาจะเกิดขึ้น หรือว่าถ้าขาดศรัทธา ก็ไม่ควรที่จะไม่ฟังอะไรทั้งสิ้น และก็คิดเอา ๆ เชื่อเอา ๆ ในความคิดของตนเอง แต่จะต้องเห็นคุณของผู้ที่มีปัญญา เช่น พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และก็เกิดศรัทธาที่จะประพฤติปฏิบัติตามธรรมที่ทรงแสดง

ไม่ใช่เรื่องใครก็ตามเก่งจัง ปรับเอา ๆ ในขณะนี้ ประเดี๋ยวเดียวก็คงจะถึงอุปปาสมาธิ หรือว่าอัปปาสมาธิ หรือว่ามรรคผลนิพพานได้ แต่เรื่องการอบรมต้องมีเหตุมีผล และก็รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงในขณะนั้น

ถ. ผมไม่เข้าใจที่ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ แต่กายไม่รู้สึกละไร ที่รู้สึกเป็นเวทนา เป็นจิต เป็นสภาพธรรมที่เกิดจากเหตุ

ส. กายมี แต่ไม่รู้ลักษณะของกาย ที่รู้ลักษณะของกายได้ รู้ได้ทางไหน

ถ. รู้ได้ทางมนทวาร

ส. ทางตา เห็นไหม

ถ. ผมว่าถ้าหลับตาแล้วไม่มีกาย

ส. นี่ยังไม่ได้หลับ

ถ. หมายความว่า เห็นสิ่งที่เราเห็นเป็นประจำ

ส. ต้องรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ทางตาก็คือเป็นเพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ไม่รวมกับทางกายที่กระทบสัมผัส

ถ. สงสัยว่า หลับตาแล้วกายไม่มี มีแต่เวทนา มีแต่จิต

ส. แน่นนอนหรือ ลองดู

ถ. มีแต่ความรู้สึก นอกจากความจำว่า ตรงนี้แขน ตรงนี้ขา หลับตาแล้วไม่มีกาย

ส. ไม่พูดถึงความจำ ที่กายนี้เวลาที่ระลึกจะไม่มีอะไรปรากฏเลยหรือที่กาย ส่วนที่เป็นกาย

ถ. เป็นอ่อน หรือแข็ง

ส. เท่านั้นเอง ดินเท่านั้น อ่อนหรือแข็งเท่านั้น นั่นคือกาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ชัดเจนว่า ได้แก่ มหาภูตรูป ๔

ที่อ่าน ที่ฟัง ที่ศึกษา เป็นการปรับอยู่ในตัว เพื่อที่จะได้อุปการะในขณะที่สูงขึ้นให้สงบยิ่งขึ้น หรือในขณะที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรม จะได้ว่าถูกต้องยิ่งขึ้น ขณะนั้นได้ปรับมาแล้ว จนกระทั่งเป็นปัจจัยให้ความสงบที่ถูกต้องเกิดขึ้น สงบยิ่งขึ้นหรือว่าปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมสามารถที่จะรู้ชัดยิ่งขึ้น ไม่ใช่ปรับในระหว่างนั้น หรือในขณะนั้น แต่ตลอดเวลา สะสมเป็นปัจจัยเกื้อกูล เป็นการปรับเพื่อที่จะให้ความสงบที่ถูกต้องเกิดขึ้น หรือปัญญาที่ถูกต้องเกิดขึ้น

ถ. จะเป็นการปรับหรือการระลึกก็แล้วแต่ อย่างเช่น ขณะที่ผมเห็นยอสติเกิดขึ้น มีความรู้สึกตัว ในเมื่อเราศึกษา **วิสุทธิมรรค** ท่านให้ระลึกถึงพระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ หรือว่าระลึกถึงศีล เมื่อเรารู้แบบนี้ ขณะที่มีความรู้สึกตัวเราก็ระลึกถึงพระพุทธรูป หรือพระธรรมคุณ หรือศีลของตัวเอง ตามที่ได้ศึกษามา ปฏิบัติอย่างนี้จะเรียกว่าปรับ หรือจะเรียกว่าเข้าใจ อย่างนี้ได้ไหม

ส. ขณะนั้นไม่ใช่กำลังปรับ แต่ว่าปรับมาแล้ว จนกระทั่งแม้เหนื่อยก็ยังระลึกได้ ถ้าคนที่ยังไม่ได้ปรับ เหนื่อยก็เหนื่อยไป ไม่สงบ ไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

ถ. ถ้าเราไม่ได้ศึกษา **วิสุทธิมรรค** เวลาเหนื่อย มีความรู้สึกตัวเกิดขึ้น ก็คงไม่พิจารณา หรือไม่ระลึกอะไร ปล่อยให้สติดับไปเฉย ๆ ปัญญาก็ไม่ได้เกิด ไม่มีโอกาสที่จะเกิด ในเมื่อเราศึกษาอย่างนี้แล้ว เราก็ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าที่ดีของศีลก็ดี ปัญญาก็มีโอกาสจะเกิดขึ้นร่วมด้วย

ส. เพราะอาศัยการฟัง การศึกษา ไม่ว่าจะเป็น **พระไตรปิฎก** หรือว่า อรรถกถา ฎีกา เพื่อปรับอินทรีย์ที่ไม่เสมอกันให้เป็นอินทรีย์ที่เสมอกัน โดยขณะที่สติเกิด เมื่อเป็นสัมมาสติ อินทรีย์ก็เสมอกัน ไม่ใช่ว่ามีตัวตนไปปรับเป็นการใหญ่ในขณะนั้น

๗๗๕

ส. สำหรับการเจริญสมถภาวนาโดยการระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ คือ พระอริยเจ้า โดยมากท่านผู้ฟังก็ทราบแล้วว่า เป็นการระลึกถึงคุณที่กล่าวกันเสมอ ๆ หรือสวดพระคุณของพระอริยเจ้าที่ว่า

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว

นี่คือคุณของพระอริยสงฆ์ซึ่งปฏิบัติดีแล้ว หมายความว่าถึงเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ไม่ผิด ในการอบรมเจริญมรรคมีองค์ ๘ จนกระทั่งสามารถที่จะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้

อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว

คือ เป็นผู้ที่จะข้อปฏิบัติที่ไม่ตรง โดยการปฏิบัติตรง ไม่คด ไม่อ้อม ไม่โค้ง โดยการละโทษที่คดโกงทางกาย ทางวาจา ทางใจ

ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อถวายธรรม

ถวายธรรม หมายความว่าถึงพระนิพพาน ท่านไม่ได้ปฏิบัติเพื่ออย่างอื่นในการที่จะเป็นพระอริยเจ้า ต้องมุ่งที่จะอบรมเจริญปัญญาเพื่อดับกิเลสเป็นสมุจเฉท

สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติชอบยิ่ง ควรแก่สามีจิกรรม

สามีจิกรรม คือ การต้อนรับด้วยความเคารพ เวลาที่ท่านผู้ฟังพบท่านผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งควรแก่การต้อนรับด้วยความเคารพ ท่านก็ลุกขึ้นต้อนรับ และก็มีวัตถุสิ่งใดที่จะเป็นเครื่องสักการะ เป็นเครื่องต้อนรับ ก็เป็นสามีจิกรรม คือ การต้อนรับด้วยความเคารพ

ยะทิทั้ง

แปลว่า เหล่านี้เหล่าใด

จัดตาริ ปุริสะยุคานิ

คำว่า คู่แห่งบุรุษ ๔ คือ โดยสามารถแห่งคู่ ท่านผู้ตั้งอยู่ในปฐมมรรคและปฐมผล คือ โสตาปัตติมรรคและโสตาปัตติผล ทุตติยมรรคและทุตติยผล คือ สกทาคามิมรรคและสกทาคามีผล ตติยมรรคและตติยผล คือ อนาคามิมรรคและอนาคามีผล จตุตถมรรคและจตุตถผล คือ อรหัตตมรรคและอรหัตตผล

อัญญะบุริสะปุคคะลา

บุรุษบุคคล ๘ ด้วยอำนาจมรรคหนึ่ง ผลหนึ่ง โดยเรียงตัวบุคคล

เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

นี้สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค ได้แก่ บุรุษ ๔ คู่ ด้วยสามารถแห่งคู่ บุรุษบุคคล ๘ โดยเรียงตัว เหล่านี้ใด นี่คือพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค

อาหุเนยโย

ผู้ควรแก่ของบูชา

คำว่า อาหุณะ คือ วัตถุที่เขานำมาบูชา แม้แต่ทางไกล คือ บางท่านก็นำมาจากที่ไกลเพื่อให้แก่คนที่มีศีลทั้งหลาย พระสงฆ์เป็นผู้ควรรับอาหุณวัตถุ คือ วัตถุที่เขานำมาบูชา เพราะทำให้วัตถุทานนั้นมีผลมาก ซึ่งข้อความใน **วิสุทธิมรรค** กล่าวถึงพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า

ก็สัตว์ใดพึงบำเรอไฟในป่าตั้ง ๑๐๐ ปี ส่วนสัตว์ใดพึงบูชาท่านที่อบรมตนแล้วผู้เดียวแม้เพียงชั่วครู่ การบูชานั้นแลของคนหลังนี้ ประเสริฐกว่าการบูชาของคนแรกนั้น เพราะเหตุนี้ พระสงฆ์จึงควรแก่การบูชา

ปาหุเนยโย

ผู้ควรแก่ของต้อนรับ

ปาหุณะ คือ วัตถุสำหรับต้อนรับแขก คือ วัตถุทานที่จัดแจงตระเตรียมตบแต่งไว้ด้วยสักการะ เพื่อประโยชน์แก่ญาติมิตรซึ่งเป็นที่รักที่ชอบพอ สำหรับผู้มาแล้วจากทิศน้อยทิศใหญ่ แต่ว่าปาหุณวัตถุนั้นก็ควรแก่พระสงฆ์โดยแท้ เพราะว่าไม่มีแขกคนใดที่จะประเสริฐเท่าพระอริยสงฆ์ และพระอริยสงฆ์นั้นก็ย่อมจะปรากฏเฉพาะในกาลที่พระศาสนายังตั้งอยู่ ถ้าพระศาสนาหมดสิ้นไป ก็ไม่มีผู้สมควรต้อนรับที่เป็นแขกเสมอเท่ากับผู้ที่พระอริยสงฆ์ ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์จึงเป็นผู้ควรแก่ของต้อนรับ

ทักษิณียะโย

ผู้ควรแก่การทักษิณา

ทักษิณา คือ ทานที่บุคคลพึงให้โดยเชื่อปรโลก คือ ชาติหน้า หรือโลกหน้า ท่านเรียกว่า ทักษิณา เวลาที่ท่านผู้ฟังใส่บาตร หรือว่าทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ญาติมิตร ในขณะนั้นท่านก็เป็นผู้ที่มีความเชื่อในปรโลก คือ โลกหน้า และพระสงฆ์เป็นผู้ที่เป็นทักษิณียะโย คือ ผู้ที่ควรแก่ทักษิณา เพราะเป็นผู้ที่สามารถรับทักษิณานั้น และอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วได้

อัญชะลิกะระณียะโย

ผู้ควรยกมือไหว้บนเศียรทีเดียว

เพราะย่อมสูงกว่าการไหว้คนธรรมดา

อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ

เป็นเนืองนาบุญของโลกอย่างยอดเยี่ยม ซึ่งไม่มีนาบุญอื่นเทียบเท่า

เพราะว่าบุญทั้งหลายอาศัยพระสงฆ์จึงออกงาม เนื่องจากทำให้เกิดปีติโสมนัส เวลาท่านให้วัตถุแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดที่การประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสมไม่ควร ย่อมไม่ทำให้จิตของท่านผ่องใส แต่สำหรับผู้ที่เป็นพระอริยเจ้านั้น ย่อมทำให้ท่านเกิดปีติ โสมนัส ผ่องใส ประกอบด้วยปัญญาที่เห็นคุณธรรมของผู้ที่เป็นพระอริยเจ้า เพราะฉะนั้น พระอริยสงฆ์ทั้งหลายเป็นทั้งอกงามแห่งบุญทั้งหลายของโลก เพราะท่านย่อมจะใช้ปัจจัยนั้นให้เป็นไปในทางที่เป็นประโยชน์ โดยที่ปัจจัยนั้นย่อมให้กำลัง

ให้ชีวิตสามารถที่จะประกอบเจริญกุศลธรรมยิ่งขึ้น และยังมีส่วนที่จะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่นเวลาที่ท่านสั่งสอน แสดงธรรม เผยแพร่ เพื่อประโยชน์แก่ชาวโลกยิ่งขึ้น

ข้อความใน **ปรมัตถโชติกา อรรถกถา ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ** แสดงความหมายของคำว่า “พระสงฆ์” มีข้อความว่า

จตุอริยมัคคสมังคินี จตุสามัญญผลสมาธิวาสิต ขนฺธสนฺตานานญจ ปุคฺคลานํ
สมุโห ติฏฺฐิสีลสํชาเตน สงฺฆาตตฺตา สํโฆ

แปลว่า หมู่แห่งบุคคลทั้งหลายที่ประกอบพร้อมด้วยอริยมรรคทั้ง ๔ และแห่งบุคคลทั้งหลายผู้มีขั้นธัมมทานอันอบรมแล้วด้วยสมาธิ คือ สามัญญผล ๔ ชื่อว่า พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้ประชุมกันแล้วโดยการประชุมแห่งติฏฐิและศีล

คือ ท่านเป็นผู้มีติฏฐิ คือ ความเห็นถูก และศีลเสมอกัน

สมจริงดังพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า

ดูกร อานนท์ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คือ ธรรมทั้งหลายเหล่านั้นใดอันเรารู้ยิ่งแล้วแสดงแล้ว คือ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทริย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ อานนท์ เธอย่อมจะไม่เห็นภิกษุ ๒ รูปที่มีวาตะต่างกันในธรรมเหล่านี้เลย ด้วยว่าปรมัตถสงฆ์นี้ อันบุคคลพึงถึงว่าเป็นสรณะ และพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ในพระสูตรทั้งหลายว่า ผู้อันบุคคลควรบูชา ผู้อันบุคคลควรคำนับ คือ ต้อนรับ ผู้ควรทักขิณา ผู้ควรอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ก็สรณคณฺ์ของบุคคลผู้ถึงปรมัตถสงฆ์ว่าเป็นสรณะ หาได้แตก หาได้เศร้าหมอง เพราะการกระทำ มีการกราบไหว้ภิกษุสงฆ์ หรือภิกษุณีสงฆ์แม่อื่น หรือพระสงฆ์ที่มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข หรือสมมติสงฆ์ หรือประเภทแห่งสงฆ์ มีจตุวรรค เป็นต้น หรือแม้บุคคลคนเดียว หรือไหว้ผู้ที่บวชอุทิศเจาะจงต่อพระพุทธไปไม่ พิเศษในการถึงพระสงฆ์นี้ มีเพียงเท่านี้

คือ การนอบน้อมต่อพระอริยเจ้าซึ่งเป็นพระสงฆ์ไม่แตก คือ ไม่ผิด หรือไม่เสียเวลาที่กราบไหว้ภิกษุสงฆ์ หรือภิกษุณีสงฆ์เหล่าอื่นซึ่งไม่ใช่ปรมัตถสงฆ์ พระสงฆ์ที่เป็น

สมมติสงฆ์ หรือสงฆ์ที่ได้รับมอบหมายกระทำสังฆกรรมเป็นจตุรวรรค เป็นต้น หรือแม้ภิกษุบุคคลที่บวชอุทิศเจาะจงต่อพระผู้มีพระภาค การให้บุคคลเหล่านั้นซึ่งแม้มิใช่ อริยสงฆ์ เป็นแต่เพียงสมมติสงฆ์ ก็ไม่ทำให้แตก หรือว่าผิด สำหรับผู้ที่ถึงพระสงฆ์ เป็นสรณะ ซึ่งผู้ที่ยังไม่ใช่พระอริยเจ้า ไม่ใช่สังฆรัตนะที่เป็นสังฆานุสสติ

ใน **อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต สังฆโสภณสูตร** พระผู้มีพระภาคทรงแสดงบุคคล ๔ จำพวก ซึ่งเป็นสังฆโสภณ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้ เป็นผู้เฉียบแหลม ได้รับแนะนำดีแล้ว เป็นผู้แก้แค้น เป็นพหูสูต เป็นผู้ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมยังหมู่ให้งาม (สงฆ์ แปลว่า หมู่) ๔ จำพวกเป็นไหน ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คือ ภิกษุ ๑ ภิกษุณี ๑ อุบาสก ๑ อุบาสิกา ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แล เป็นผู้เฉียบแหลม ได้รับแนะนำดีแล้ว เป็นผู้แก้แค้น เป็นพหูสูต เป็นผู้ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมยังหมู่ให้งาม ฯ

บุคคลใดเป็นผู้ฉลาด แก้แค้น เป็นพหูสูต ผู้ทรงธรรม ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคลเช่นนั้นเราเรียกว่า ผู้ยังหมู่ให้งาม ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นผู้ที่มีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นพหูสูตเหล่านี้แล ย่อมยังหมู่ให้งาม แท้จริง บุคคลเหล่านี้ เป็นผู้ยังหมู่ให้งาม ฯ

ยากไหมการที่จะเป็นผู้ยังหมู่ให้งาม โดยการที่บรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า หรือว่าถ้าเป็นพระภิกษุสงฆ์ ก็ต้องเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

ถ. ความสงสัยในข้อความธรรมเป็นวิจิจจนาใหม่

ส. ในขณะนั้นเป็น เพราะวิจิจจนาหมายความว่าถึงความสงสัยในพระพุทธในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในสภาพธรรมที่เป็นปัจจุบัน อดีต อนาคต เพราะว่ายังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ซึ่งสำหรับผู้ที่ยังเป็นปุถุชน ไม่พ้นวิจิจจนา เพราะยังไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉท

ถ. ปัญญาขั้นโลกียะกับโลกุตระต่างกันอย่างไร

ส. ต่างกันที่ว่า ขณะใดที่โลกุตตรจิตยังไม่เกิดขึ้นประจักษ์แจ้งในสภาพของนิพพาน ขณะนั้นต้องเป็นโลกียปัญญา

ขณะที่กำลังศึกษาธรรม ขณะนั้นเป็นปัญญาที่เป็นโลกียะ ขณะที่สติเกิดระลึกถูกลักษณะของสภาพธรรม ขณะนั้นเป็นโลกียะ ขณะที่วิปัสสนาญาณเกิดประจักษ์แจ้งในลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตนของนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏ ขณะนั้นเป็นโลกียะ จนกว่าโลกุตตรจิตเกิดเมื่อไร เมื่อนั้นจึงพ้นจากโลกียปัญญา

ถ. สภาพะโลกุตตรจิตนั้นเป็นอย่างไร

ส. ขณะนั้นไม่ใช่เห็นสี ไม่ใช่ได้ยินเสียง ไม่ใช่ได้กลิ่น ไม่ใช่ลิ้มรส ไม่ใช่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ไม่ใช่คิดนึกเป็นไปด้วยความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส แต่ว่ามีสภาพธรรมซึ่งไม่ใช่จิตปรมัตถ์ ไม่ใช่เจตสิกปรมัตถ์ ไม่ใช่รูปปรมัตถ์เป็นอารมณ์ คือ มีนิพพานเป็นอารมณ์เท่านั้น

ถ. นิพพานมีตัวตนไหม

ส. หมายความว่าอย่างไร ตัวตน

ถ. เทียงไหม

ส. ไม่เกิด ไม่ดับ

ถ. เป็นของเที่ยงหรือเปล่า

ส. ไม่เกิด และไม่ดับ จะใช้คำสมมติบัญญัติอย่างไรก็ได้ แต่ว่าสภาพของนิพพานนั้นไม่เกิดและไม่ดับ จะใช้คำว่าเที่ยงก็ได้ เป็นสุขัง นิจจัง อนัตตา แต่สำหรับสังขารธรรมทั้งหลายเป็นทุกขัง อนิจจัง อนัตตา

ถ. จิตที่อยู่ในสภาวะนิพพาน ผ่องใส ไม่มีอะไรเจือปน

ส. ทำไมเฝ้าคิด หรือว่าสงสัย หรือว่าคาดคะเน ในเมื่อไม่สามารถที่จะประจักษ์แจ้งในลักษณะของจิตอย่างนั้นได้เพียงด้วยการฟัง แต่ถ้ารู้หนทางข้อประพฤติปฏิบัติที่จะทำให้ปัญญาค่อย ๆ เจริญขึ้นจนกระทั่งสามารถประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมเป็นขั้น ๆ ตามความเป็นจริง ผู้นั้นเองก็จะค่อย ๆ หหมดความคิดถึง

คาดคะเนลักษณะของนิพพาน เพราะถ้ายังคงคิดถึงคาดคะเนอยู่ ก็ไม่ใช่การประจักษ์
แจ้งลักษณะของนิพพาน

แม้แต่ที่ใน **พระไตรปิฎก** เวลาที่พระภิกษุไปกราบทูลถามพระผู้มีพระภาคถึง
นิพพาน พระผู้มีพระภาคยังตรัสว่า ล่วงเลยปัญหาที่ควรจะถามเสียแล้ว

ก่อนที่พระภิกษุรูปนั้นจะทูลถามถึงนิพพาน ก็ได้ทูลถามถึงเรื่องของสภาพธรรม
ที่เป็นนามธรรม เป็นรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ
รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ และกุศลธรรมที่เป็น
โพธิปักขิยธรรมอื่น ๆ เช่น สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ เป็นต้น
เมื่อภิกษุนั้นได้ฟังพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยตลอด ภิกษุนั้นก็ได้ทูลถาม
ถึงนิพพาน ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า ล่วงเลยปัญหาที่ควรจะถามแล้ว

ถ. จิตเดิมประภัสสรเป็นอย่างไร

สุ. หมายความว่าถึงภวังคจิต ต้องเรียนเรื่องจิตโดยละเอียดจะได้ทราบว่า
ขณะไหนเป็นจักขุวิญญาณ โสทวิญญาณ ขณะไหนเป็นภวังคจิต เป็นชวนจิต เป็น
โลกมุลจิต กุศลจิต อกุศลจิต

คำว่า ปภัสสร หรือว่าประภัสสร หมายความว่าถึงขณะที่จิตไม่เห็น ไม่ได้ยิน
ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่รู้อารมณ์ที่กระทบทางกาย และไม่คิดนึกใด ๆ ทางใจ ที่จะทำให้
เกิดความยินดียินร้าย เพราะฉะนั้น จึงได้แก่ขณะที่เป็นภวังคจิต

ถ. ได้ยินอาจารย์พูดว่า บวชอุทิศแด่พระผู้มีพระภาค มีความหมายอย่างไร
ช่วยขยายความให้ละเอียด

สุ. น่าสนใจ เพราะจุดประสงค์ของการบวชต้องมีว่าเพื่ออะไร อยู่ดี ๆ จะ
บวชทำไมถ้าไม่มีจุดประสงค์

สมราวาสก็สามารถจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่
บวช บวชทำไม เพื่ออะไร ถ้าเพื่อที่จะได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระโสดาบัน
พระสกทาคามี หรือแม้พระอนาคามี พระอรหันต์ เป็นสมราวาส อุบาสก อุบาสิกา
ก็บรรลุได้

แต่ถ้าผู้ที่บรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์แล้ว จะไม่สามารถดำรงเพศของความเป็นฆราวาสได้ต่อไป เพราะฉะนั้น จุดประสงค์ของผู้ที่บวช ก็เพื่อที่จะบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นอรหันต์และดำรงอยู่ในเพศของบรรพชิต เพราะเมื่อบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์แล้ว จะไม่สามารถเป็นอุบาสก อุบาสิกา ฆราวาสอีกต่อไปได้ ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงหนทางที่จะให้ถึงความเป็นพระอรหันต์ ที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

และถ้าไม่บวชอุทิศพระผู้มีพระภาค ก็บวชอุทิศครูบูรณกัศสปะ มักขลิโคศาล หรือนิครนถ์ เจ้าลัทธิต่าง ๆ แต่ว่าภิกษุเหล่านั้นมิได้มีศรัทธาในคำสอนของนิครนถ์ เจ้าลัทธิอื่น ๆ เพราะฉะนั้น เมื่อมีศรัทธาเลื่อมใสในคำสอนที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง จึงบวชอุทิศพระผู้มีพระภาค คือ อุทิศต่อการที่จะประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระผู้มีพระภาค ที่จะให้ถึงการดับกิเลสเป็นสมุจเฉท

ถ. การบวชอุทิศเพื่อพระพุทธเจ้า มีอีกความหมายหนึ่ง อย่างเช่น นายช่างหม้อที่ภายหลังบรรลุเป็นพระอนาคามี ท่านยังไม่เคยเห็นพระผู้มีพระภาค แต่ได้ยินคำว่า พุทโธ คือ พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นแล้วในโลก เพียงแค่นี้ท่านก็มีศรัทธาที่จะบวชอุทิศเพื่อพระผู้มีพระภาค เมื่อพบพระผู้มีพระภาค ก็ยังไม่รู้จักพระผู้มีพระภาค จนกระทั่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม ท่านบรรลุถึงความเป็นพระอนาคามีแล้ว ท่านจึงรู้ว่า นี่เป็นพระผู้มีพระภาค เพราะฉะนั้น การบวชอุทิศพระผู้มีพระภาคนั้น ก็เป็นอีกแบบหนึ่ง

สุ. ก็เพื่อประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมที่ทรงแสดงใช่ไหม หรือว่าบวชอุทิศพระผู้มีพระภาคแล้วไปประพฤติปฏิบัติตามลัทธิของเดียรถีย์ ถ้าอย่างนั้นก็ไม่ใช้การบวชอุทิศพระผู้มีพระภาค

ถ. ในเมื่อการบวชอุทิศพระผู้มีพระภาค แต่ยังไม่ได้พบคำสอน ไม่ได้พบตัว จะไปประพฤติปฏิบัติตามคำสอนในพระธรรมวินัยได้อย่างไร

สุ. ผู้นั้นมีปัญญาพอที่จะรู้ความหมายของคำว่า พุทโธ ใหม่

๗๗๑

ผู้ฟัง บวชอุทิศพระผู้มีพระภาคนี้ ผมทั้งฟังและศึกษา และเห็นปัญญาของพระผู้มีพระภาคว่าประเสริฐแค่ไหน ก็มีความต้องการอยากจะบวชประพฤติธรรมเช่นนั้น อยากจะประพฤติธรรมเช่นพระพุทธองค์นี้หลายครั้ง แต่โอกาสที่จะบวชยากเหลือเกิน เพราะถูกเครื่องจองจำ จอจองจำเสียแล้ว

ส. ถ้าสติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เสมอกับการบวชใหม่

เวลาที่สติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ อบรมเจริญปัญญายิ่งขึ้น จะเสมอกับการบวช เพราะผู้บวชก็คือผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรม คือ ข้อปฏิบัติที่ทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรม เป็นข้อปฏิบัติอันเดียวกัน

เพราะฉะนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับศรัทธาของผู้ที่จะประพฤติปฏิบัติตามว่า จะประพฤติปฏิบัติตามในเพศของฆราวาส หรือว่าในเพศของบรรพชิต ดังนั้น ท่านจึงยังคงเป็นฆราวาสอยู่ตามกำลังของศรัทธา ไม่มีผู้ใดสามารถบังคับได้ใช่ไหม ถึงแม้ว่าบางครั้งเกิดศรัทธาแรงกล้าที่จะบวช แต่ก็ยังไม่บวช ยังไม่ถึงศรัทธานั้น แต่ว่ามีศรัทธาที่จะเจริญสติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏได้ และถ้าบรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า ก็เสมอกันในความเป็นพระโสดาบันบุคคล แต่ต่างกันโดยเพศของบรรพชิตกับฆราวาส ซึ่งเพศบรรพชิตต้องสูงกว่า เพราะว่ามีข้อประพฤติปฏิบัติที่ขัดเกลายิ่งขึ้น

ผู้ฟัง การบวชของผมมีจุดประสงค์อย่างนี้ ผมเคยศึกษาและพบข้อความว่า แม้เนื้อจะเหือดเลือดจะแห้งเหลือแต่เอ็นและกระดูกอย่างไรก็ตาม เมื่อไม่สิ้นเรี่ยวแรง จะต้องประพฤติธรรม พุดเป็นภาษาชาวบ้าน คือ ประพฤติธรรมเหมือนคนที่มีลมเพียร ถึงจะตายก็จะทำให้สำเร็จ

ส. เคยบวชไหม

ผู้ฟัง ไม่เคย

ส. ชาติก่อนนี้เคยไหม

ผู้ฟัง ไม่ทราบ

ส. ไม่มีผู้ใดสามารถย้อนระลึกถึงอดีตชาติได้ แม้แต่พระชาติต่าง ๆ ของพระผู้มีพระภาคเอง บางพระชาติก็เป็นบรรพชิต บางพระชาติก็เป็นภราทาส เพราะฉะนั้น ในปัจจุบันชาตินี้กำลังเป็นภราทาส ก็ไม่แน่ว่าจะเป็นบรรพชิตเมื่อไร และบรรพชิตกับภราทาสก็สลับกันไปเรื่อย แล้วแต่ความรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้านั้นจะบรรลุในเพศของภราทาส หรือว่าในเพศของบรรพชิต ไม่ใช่ว่าไม่เคย คิดว่าคงจะเคยแน่

ถ. ผมยังข้องใจเรื่องการปรับอินทรีย์ให้เสมอ คือ ไม่ใช่ปรับเฉพาะอินทรีย์ บางครั้งจะต้องปรับเรื่องจิตด้วย กายด้วย เพราะมีพระสูตรกล่าวไว้ว่า ขณะใดต้องข่มจิตในสมย์ที่ควรข่ม และบางทีก็ให้ยกจิตในสมย์ที่ควรยก ทำจิตให้ร่าเริงในสมย์ที่ควรทำให้ร่าเริง อย่างนี้เป็นต้น

บางทีง่วง หรือซึม เช่น ตื่นนอนใหม่ ๆ ขณะนั้นยังซึม ๆ อยู่ ขณะที่ซึม ๆ นี้ ถ้าไม่ปรับจิต หรือปรับร่างกายให้กระปรี้กระเปร่าขึ้น จะเจริญภาวนาไม่ดี อย่างเช่น ขณะที่ท่านพระโมคคัลลานะเกิดความความง่วง พระผู้มีพระภาคก็ยังตรัสสอนวิธีให้ต่อสู้กับความง่วง ให้แหงนดูฟ้าบ้าง เอน้ำลูบหน้าบ้าง ให้ดูดาวบ้าง แต่การดูดาวของเรากับท่านพระโมคคัลลานะไม่เหมือนกัน ท่านดูแล้วหายง่วง เราดูแล้วไม่หายง่วง เพราะท่านจบไตรเภทมา ท่านรู้เรื่องดาราศาสตร์ รู้ว่าดาวดวงไหนโคจรไปทางไหน ดาวดวงนี้ชื่ออะไร ทำให้ท่านคิด ความง่วงก็จะหายไป

เพราะฉะนั้น เรื่องการปรับอินทรีย์ หรือปรับจิต ปรับกายนี้ ผมเห็นว่ามีความจำเป็นมากสำหรับผู้เจริญภาวนาทั้งหลาย ถ้าไม่ปรับ บางโอกาสก็เจริญไม่ได้ ความเห็นของผมมีอย่างนี้ ใช่หรือไม่ใช่

ส. การปรับอินทรีย์ ต้องก่อนสติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏใช่ไหม ถ้าตื่นขึ้น สติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ในขณะนั้น เป็นไตรสิกขา คือ การศึกษารู้ลักษณะของสภาพธรรม เป็นการอบรมเจริญปัญญา ถ้าอบรมบ่อย ๆ เนือง ๆ ก็เป็นไปได้

แต่ว่าในวันหนึ่ง ๆ ในชีวิตของแต่ละคน ท่านผู้ฟังก็จะเห็นว่า มักจะคล้อยตามไปในเรื่องของความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ บางครั้งก็มากจนหลงลืม และบางครั้งก็ทอดอ้อยเปื้อนหายในธรรม แทนที่จะเปื้อนหายในอกุศล

บางท่านมีอกุศลกลุ่มรวม จนกระทั่งทำให้ท่านเป็นผู้ที่เปื้อนหายในธรรม ไม่ฟังธรรมแม้ที่เคยฟัง ซึ่งในขณะนั้น เป็นการดีที่จะรู้วิธีว่า ทำอย่างไรจิตจึงจะรำเริงและเบิกบานในธรรม โดยการที่ไม่เสื่อม หรือว่าไม่ทอดอ้อยจากธรรม

ผู้ที่ได้อบรมเจริญปัญญาในเรื่องของการพิจารณาสภาพธรรมโดยความแยบคาย สภาพธรรมเหล่านั้นเกิดขึ้น ปรับ ทำให้ท่านมีการระลึกได้ และสติเกิดขึ้นระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะจุดประสงค์ คือ การอบรมเจริญสติ ระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ขณะนี้ถ้าสติไม่เกิด มีการฟัง มีการเข้าใจ มีการรู้ว่า ไม่ควรที่จะง่วงเหงา ในขณะนั้นเป็นปัจจัยปรับให้สติเกิดขึ้นระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ใช่ปรับอื่น แต่ปรับธรรมเหล่านั้น ปรับจากที่เคยได้ยินได้ฟัง เคยเห็นประโยชน์ เคยรู้ว่าการกระทำอย่างไรเป็นคุณ อย่างเป็นโทษ และสามารถที่จะเป็นปัจจัยให้สติเกิดขึ้นระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรม ในขณะนั้นก็เป็น การปรับ แต่ไม่ใช่เพื่อจุดประสงค์อย่างอื่น

ถ. การปรับจิตก็ดี กายก็ดี อินทรีย์ก็ดี จุดประสงค์ก็เพื่อจะเจริญสติปัญญานั้นเอง เพราะในขณะที่ง่วง หรือตื่นนอนใหม่ ๆ ขณะที่ซึม ขณะนั้นสติเกิดได้ แต่พิจารณาไม่ได้ หรือว่าสติตั้งอยู่ไม่นาน อย่างนี้เป็นต้น เมื่อสติเกิดขึ้นเล็กน้อย และก็ไม่ได้พิจารณา ก็หลงลืมกันไป หรือบางทีจะพิจารณา ก็พิจารณาไม่ขึ้น ขณะที่ง่วงก็ดี ซึมก็ดี หรือว่าร่างกายอ่อนเพลียก็ดี สติเกิดขึ้นได้ แต่ว่าพิจารณาไม่ได้ เพราะฉะนั้น ผมเห็นว่า การปรับอินทรีย์เป็นสิ่งจำเป็นกับผู้ที่จะเจริญภาวนาทั้งหลาย

ซึ่งวิธีปรับใน **วิสุทธิมรรค** ท่านกล่าวว่า อริยาบททั้ง ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน อริยาบทที่นอนใกล้เคียงกับความง่วง อริยาบทที่ยืนกับที่เดินจะเป็นปฏิปักษ์ต่อความง่วง

จะหาย่งว แต่ว่าจะฟุ้งซ่าน อิริยาบถที่หนึ่งจะไม่ไถ่กับความง่วง และไม่ไถ่กับความฟุ้งซ่าน เพราะฉะนั้น ถ้าเกิดความง่วงขึ้น เราก็ใช้อิริยาบถยืนบ้าง เดินบ้าง ถ้าเดินมาก ๆ หรือยืนมาก ๆ เกิดตึงขึ้นมา หรือปวดขึ้นมา เราก็นั่ง พยายามอย่านอน ขณะนั้นผมเรียกว่า ปรับจิต หรือปรับร่างกายให้กระปรี้กระเปร่า กระชุ่มกระชวย ให้มีกำลัง เพื่อจะได้พิจารณาค้นคว้าทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย นี่คือการปรับอินทรีย์ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างนี้

ส. การเจริญสติปัฏฐาน แม้ในขณะนั้น ๆ สติจะต้องเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของนามธรรมหรือรูปธรรม เพราะว่าการอบรมเจริญสติปัฏฐาน เมื่อเจริญยิ่งขึ้น การที่จะละการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้ จะต้องไม่คิดถึงสิ่งที่จะทำซึ่งยังไม่เกิดขึ้น แต่ว่าเป็นสิ่งที่เกิดเป็นปกติในชีวิตประจำวันนั่นเอง

ท่านผู้ฟังบางท่านก็มีกิจวัตร คือ การสวดมนต์ไหว้พระ บางขณะท่านอาจจะคิดว่า ท่านจะสวดมนต์ จะไหว้พระ และก็เจริญสติปัฏฐาน แต่เวลาที่สติปัฏฐานเกิดขึ้นจริง ๆ ในขณะนั้นจะระลึกได้ รู้ว่าแม้การสวดมนต์ก็ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แต่เป็นนามธรรมและรูปธรรมซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยที่ได้สะสมมา

ลองพิจารณาดู ปกติในชีวิตประจำวันที่ท่านสวดมนต์ไหว้พระ เป็นนามธรรมและรูปธรรม ไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ เพราะรู้ว่า แม้การคิดที่จะสวดมนต์ ที่จะไหว้พระที่จะเดินไป ที่จะนั่งลง ที่จะก้มลง ที่จะกราบ ทั้งหมดนั้นเป็นไปตามการสะสมทั้งสิ้น ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา นี่เป็นชีวิตประจำวัน

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ใดเห็นว่า ควรที่จะนั่ง หรือควรที่จะเดิน แม้ในขณะนั้น สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพื่อละการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล นี่คือการละเอียดยิ่งขึ้นที่ท่านจะต้องสังเกต รู้ว่าในชีวิตปกติประจำวันนี่เอง สติจะต้องระลึกและรู้ตามความเป็นจริงในแต่ละขณะ แม้ในขณะนี้ ท่านกำลังคิดอะไร แม้การฟังก็เป็นลักษณะที่ต่างกับการคิด การฟัง การได้ยินเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย คือ เสียงกระทบหู ก็มีการได้ยิน ไม่ใช่การคิด

เพราะฉะนั้น การที่จะรู้ลักษณะของวิปากวิญญาณ คือ สภาพธรรมซึ่งเป็นสภาพที่เห็นบ้าง ได้ยินบ้าง ได้กลิ่นบ้าง ลิ้มรสบ้าง รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสบ้าง เป็นสิ่งที่ช่วยไม่ได้เลย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย เป็นผลของกรรม แต่เวลาที่เกิดการคิดนึกไม่ว่าจะเป็นเรื่องหนึ่งเรื่องใด แม้ขณะที่สวดมนต์ ก็เป็นจิตที่นึกตรึงไป ทำไมจึงคิดอย่างนั้น ทำไมจึงตรึงเป็นคำสวดมนต์ ถ้าท่านไม่เคยสะสมมาที่จะกระทำกิจวัตรอย่างนี้ นามธรรมและรูปธรรมอย่างนี้ก็ไม่เกิด เพราะฉะนั้น ปัญญาจะต้องรู้แม้ในขณะนั้น ๆ ซึ่งเป็นความคิดนึกเกิดขึ้นที่จะโน้มระลึกถึงพระพุทธรูป หรือว่าความสงบที่เกิดขึ้น ก็รู้ว่าเป็นนามธรรมแต่ละชนิดซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยตามการสะสม

เรื่องของ การที่จะปรับอินทรีย์ สำหรับผู้ที่อบรมเจริญสมณะที่จะให้จิตสงบยิ่งขึ้นที่จะให้ตั้งมั่น และสำหรับผู้ที่อบรมเจริญปัญญา ที่จะให้มีการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมโดยไม่อิง โดยไม่งว่ง ท่านก็มีวิธีโดยนัยต่าง ๆ ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะไม่หลับ แต่แม้ในขณะนั้น ที่จะนึกอย่างนั้น ที่จะกระทำอย่างนั้น สติก็ต้องระลึกรู้ตามความเป็นจริงในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมว่า เกิดขึ้นเพราะสะสมมาที่จะคิดอย่างนั้น ที่จะทำอย่างนั้น มิฉะนั้นก็ไม่สามารถที่จะเอาตัวตนออกจากนามธรรมและรูปธรรมซึ่งกำลังคิดและกำลังทำอย่างนั้นได้

ถ. ผมได้อ่าน **วิสุทธิมรรค** เกี่ยวกับอารมณ์กัมมัฏฐาน ๔๐ อ่านไปแต่ละกัมมัฏฐานก็สังเกตไป ปฏิบัติไป รู้สึกว่ากุศลจิตเกิดขึ้นมากกว่าเก่าเป็นเท่า ๆ ตัว แต่กุศลจิตที่เกิดจากอารมณ์กัมมัฏฐานเหล่านั้น มีตัวตนอยู่ทั้งนั้น เพราะฉะนั้น มีตัวตนแต่ว่าจิตเป็นกุศล ผมก็คิดว่า ยิ่งดีกว่ามีตัวตนที่จิตเป็นอกุศล และเมื่อพิจารณาอารมณ์ทั้งหลายก็ทำให้ปัญญาเพิ่มขึ้น รู้ปัญญาต่างชั้น รู้ว่าปัญญาของสมถภาวนากับปัญญาของวิปัสสนานั้นต่างกัน เมื่อก่อนนี้ไม่เคยเจริญกัมมัฏฐาน เช่น กสิณ ๑๐ รู้ไม่เคยรู้มาก่อนว่าปัญญาของสมณะเป็นอย่างไร รู้แต่ปัญญาของวิปัสสนาภาวนา เมื่อรู้อารมณ์ของสมณะต่าง ๆ นี้ ทำให้กุศลจิตเกิดขึ้นมากกว่าเก่า เช่น ในชีวิตประจำวันหันไปทางประตูที่ดี ทางหน้าต่างที่ดี เมื่อก่อนยังไม่รู้เรื่องของกสิณ ไม่รู้ว่ามีแสงสว่างไม่ได้รู้ว่าเป็นช่องว่าง แต่หลังจากที่ศึกษา กสิณ แล้ว มองไปทางประตูที่ดี ทางหน้าต่าง

ก็ดี บางครั้งเราก็กำหนดรู้อากาศ เป็นอากาศกลืนไป บางครั้งก็กำหนดแสงสว่างรู้ว่านี่เป็นแสงสว่าง ขณะใดที่รู้ว่าเป็นแสงสว่าง หรือขณะใดที่รู้ว่าเป็นอากาศ ขณะนั้นเป็นตัวตนทั้งหมด แต่ว่าโลภะไม่มี โทสะไม่มี และก็รู้ว่าเป็นแสงสว่าง ขณะนั้นโมหะก็ไม่มี เพราะฉะนั้น การเจริญสมถภาวนาในชีวิตประจำวันก็ทำให้กุศลจิตเกิดขึ้นเป็นเท่าตัว

ผมเห็นว่า การศึกษากลิณก็ดี การศึกษาอารมณ์ก็มีพื้นฐานทั้งหลายและปฏิบัติเป็นประโยชน์มากมาย

ส. เรื่องของความสงบ เป็นเรื่องธรรม เป็นเรื่องจริง แต่ต้องเข้าใจลักษณะของจิตที่สงบ อย่างอากาศที่เป็นกลืน ไม่ใช่รู้เพียงที่ช่องว่างหรือที่ประตูเท่านั้น ผู้ที่จะอบรมเจริญสมถภาวนาให้จิตสงบโดยที่มีอากาศเป็นอารมณ์ จะต้องโน้มเนกถึงอากาศอย่างเดียวจนกระทั่งอย่างอื่นไม่ปรากฏเลยจึงจะเห็นว่า แท้ที่จริงแล้วก็มีแต่เพียงความว่างเปล่าเท่านั้นเอง ซึ่งไม่ควรที่จะยึดถือว่าเป็นอารมณ์ที่จะทำให้เกิดความยินดียินร้าย

ต้องรู้ว่าไม่ใช่อารมณ์ที่จะทำให้เกิดความยินดียินร้าย เห็นเป็นดินเท่านั้นจริง ๆ ทุกคนมีดินของตัวเอง คือ ร่างกาย วัตถุทั้งหลายภายนอกซึ่งเคยเป็นที่รักที่ชอบใจก็เป็นแต่เพียงดิน และเวลาที่มีจิตแน่วแน่ตั้งมั่นคงอยู่ที่ปฐวีกลีณ จะไม่มีอย่างอื่นปรากฏเลย นอกจากจิตที่โน้มระลึกถึงธาตุที่เป็นดินเท่านั้นเอง นั่นจึงจะเป็นความสงบ เพราะเมื่อเป็นเพียงดิน และจิตรู้ว่าเป็นสภาพธรรมที่เป็นเพียงดินเท่านั้น จิตย่อมสงบ

๗๗๗

ส. เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังจะต้องเป็นผู้ที่ละเอียดจริง ๆ ถ้าจะเจริญสมถภาวนาโดยนัยของกสิณ ๑๐ หรือว่าโดยนัยอื่น ๆ ก็ตาม ต้องเป็นผู้ที่ศึกษาและรู้ลักษณะของจิตในขณะนั้นว่า สงบได้อย่างไร และในขณะนั้นสติสัมปชัญญะบริบูรณ์พร้อมด้วยปัญญา อย่าถือเอาความว่างหรือความเฉย ๆ เป็นสมถะ เพราะว่าผู้ที่เจริญอบรมสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา สติสัมปชัญญะสมบูรณ์บริบูรณ์พร้อมทั้งปัญญาด้วยในขณะนั้น

ถ้าท่านผู้ใดว่าง ๆ เฉย ๆ ลักษณะของสติไม่มีเลยในขณะนั้น

ลักษณะของปัญญาที่สงบ เพราะรู้ว่าขณะนั้นเป็นแต่เพียงความว่าง หรือว่าเป็นแต่เพียงสภาพที่เป็นดิน เป็นแต่เพียงสภาพที่เป็นไฟ เป็นแต่เพียงสภาพที่เป็นน้ำ เป็นแต่เพียงสภาพที่เป็นลม หรือว่าเป็นแต่เพียงสีต่าง ๆ เท่านั้นเอง และเมื่อจิตแน่วแน่ตั้งมั่นคงอยู่ที่วิมลกสิณ คือ สีหนึ่งสีใด ได้แก่ สีขาว สีเหลือง สีแดง หรือสีนิล เป็นต้น ก็ย่อมจะทำให้จิตสงบได้

เพราะฉะนั้น เรื่องของการอบรมเจริญสมถภาวนาเป็นเรื่องละเอียด แต่ว่าไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท แต่เป็นการดีถ้ากุศลจิตจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว เช่น ในขณะที่ยกกระทบสัมผัสสิ่งหนึ่งสิ่งใด น้อมนึกถึงสภาพที่เป็นดิน สำหรับผู้ที่เคยอบรมปัญญาในอดีตมาแล้วจนมีความชำนาญ แม้เพียงเห็นดินที่สมมติว่าเป็นดินก็สามารถที่จะสงบได้ ทำให้น้อมระลึกถึงดินอื่น ๆ เป็นดินไปทั้งหมดได้จริง ๆ ซึ่งนั่นสำหรับผู้ที่ยกอบรมเจริญมาแล้ว แต่ว่าสำหรับผู้ที่ยังไม่ได้อบรมเจริญมา ท่านผู้ฟังก็พิจารณาได้ว่า วันหนึ่ง ๆ ท่านคิดถึงสภาพที่เป็นดินของอะไรบ้างหรือเปล่า ทั้ง ๆ ที่ลักษณะนั้นก็เป็นเพียงดินชนิดหนึ่งเท่านั้นเอง ก็ไม่ค่อยจะได้น้อมระลึกถึง แต่ถ้าระลึกถึงได้ขณะใด ขณะนั้นสงบชนิดหนึ่งเพราะว่ายังไม่ตั้งมั่น ซึ่งสำหรับผู้ที่ยกอบรมเจริญ

มาแล้ว จึงจะสามารถถึงอุปปาจารย์สมาธิหรืออัปปนาสมาธิได้โดยไม่ต้องอาศัยดินที่เป็น
ปฐวีภคิน

ขอล่าวถึงข้อความใน **พระไตรปิฎก** เพื่อท่านผู้ฟังจะได้เปรียบเทียบประโยชน์
และการประพฤติปฏิบัติธรรมของท่านในชีวิตประจำวัน ใน **มัชฌิมนิกาย**
มูลปัณณาสก์ มหาสาริปมสูตร ข้อ ๓๔๗ มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เขตพระนครราชคฤห์
เมื่อพระเทวทัตหลีกไปไม่นาน ณ ที่นั่นแล พระผู้มีพระภาคทรงปรารภพระเทวทัต
ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมา แล้วตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรบางคนในโลกนี้ มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็น
บรรพชิตด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส
อุปายาส ท่วมทับแล้ว ถูกความทุกข์ท่วมทับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า
ไหนหนอ ความกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งหมดนี้จะพึงปรากฏ เขาบวชอย่างนั้น
แล้ว ยังลภัสการะและความสรรเสริญให้บังเกิดขึ้น เขามีความยินดี มีความดำริ
เต็มเปี่ยมด้วยลภัสการะและความสรรเสริญนั้น เพราะลภัสการะและความ
สรรเสริญอันนั้น เขาย่อมยกตนข่มผู้อื่นว่า เรามีลภัสการะและความสรรเสริญ
ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ไม่ปรากฏ มีศักดาน้อย เขาย่อมมัวเมา ถึงความประมาท เพราะ
ลภัสการะและความสรรเสริญนั้น เมื่อเป็นผู้ประมาทแล้ว ย่อมอยู่เป็นทุกข์

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่น
ไม้ เทียบเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่น ละเลยกระพี้
ละเลยเปลือก ละเลยสะเก็ดไปเสีย ตัดเอากิ่งและใบถือไป สำคัญว่าแก่น บุรุษผู้มี
จักขุเห็นเขาผู้นั้นแล้ว พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญนี้ ไม่รู้จักแก่นไม้ ไม่รู้จักกระพี้
ไม่รู้จักเปลือก ไม่รู้จักสะเก็ด ไม่รู้จักกิ่งและใบ จริงอย่างนั้น บุรุษผู้เจริญนี้ มีความ
ต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้ เทียบเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่
ละเลยแก่น ละเลยกระพี้ ละเลยเปลือก ละเลยสะเก็ดไปเสีย ตัดเอากิ่งและใบถือไป
สำคัญว่าแก่น และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขาจักไม่สำเร็จประโยชน์แก่เขา
ฉันใด กุลบุตรบางคนในโลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็น

บรรพชิตด้วยคิดว่า เราเป็นผู้มีชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสท่วมทับแล้ว ถูกความทุกข์ท่วมทับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า ไฉนหนอ ความกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้จะพึงปรากฏ เขาบวชอย่างนั้นแล้ว ยังลากลักการะและความสรรเสริญให้บังเกิดขึ้น เขามีความยินดี มีความดำริเต็มเปี่ยมด้วย ลากลักการะและความสรรเสริญนั้น เพราะลากลักการะและความสรรเสริญอันนั้น เขาย่อมยกตนข่มผู้อื่นว่า เรามีลากลักการะและความสรรเสริญ ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ ไม่ปรากฏ (หรือมีคนรู้จักน้อย) มีศักดาน้อย เขาย่อมมัวเมาถึงความประมาท เพราะลากลักการะและความสรรเสริญนั้น เมื่อเป็นผู้ประมาทแล้ว ย่อมอยู่เป็นทุกข์

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้เราเรียกว่า ได้ถือเอากิ่งและใบของพรหมจรรย์ และถึงที่สุดแคกิ่งและใบนั้น

จะเห็นได้ว่า ก่อนจะบวชมีศรัทธา เห็นว่าตนเองเป็นผู้ที่มีชาติ ชรา มรณะ โสกะท่วมทับแล้ว มีความตั้งใจจริง ๆ ที่จะดับทุกข์ ที่จะกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวล แต่ว่ากิเลสที่มีอยู่มากในใจก็ย่อมจะปรากฏสำหรับผู้ที่ยังประมาทอยู่ เพราะว่าบางท่านเมื่อบวชแล้ว ก็เป็นผู้ที่มีลากลักการะ และสรรเสริญ ทำให้เกิดกิเลสยกตนข่มผู้อื่น และเป็นผู้ที่มัวเมาถึงความประมาท จึงไม่สามารถที่จะบรรลุดุธรรม เพราะฉะนั้น อุปมาเหมือนบุคคลที่มีความคิดที่จะแสวงหาแก่นไม้ และก็พบต้นไม้ที่มีแก่น แต่ก็ถือเอาเพียงกิ่งและใบไม้ของพรหมจรรย์เท่านั้น

สำหรับบางคน ก็มีคุณธรรมที่สูงกว่านั้น คือ เป็นผู้ไม่ติดในลากลักการะ ซึ่งข้อความต่อไปมีว่า

... เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมถึงความถึงพร้อมแห่งศีลให้สำเร็จ เขามีความยินดี มีความดำริเต็มเปี่ยมด้วยความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลอันนั้น เขาย่อมยกตนข่มผู้อื่นว่า เรามีศีล มีกัลยาณธรรม ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ เป็นผู้ทุศีล มีบาปกรรม เขาย่อมมัวเมาถึงความประมาท เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น เมื่อเป็นผู้ประมาทแล้ว ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ฯ

สำหรับบุคคลนี้ อุปมาเหมือนบุคคลผู้ถูกเอาสะเก็ดถือไป โดยสำคัญว่าแก่น เพราะฉะนั้น กุศลมีตามลำดับขั้น แต่ไม่ควรติดสักขั้นเดียว มิฉะนั้นจะไม่ได้รับแก่นของพรหมจรรย์ เพราะบางท่านไม่ติดในลาภสักการะ ทำให้เป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยศีล แต่ด้วยความถึงพร้อมด้วยศีลนั่นเอง ก็เป็นผู้ที่ยกตนข่มผู้อื่น และเป็นผู้ที่ประมาท มัวเมา เพราะฉะนั้น เมื่อตั้งใจที่จะได้แก่นไม้ แต่ก็เพียงถูกเอาสะเก็ดแล้วก็ถือไป

อีกบุคคลหนึ่ง เป็นผู้ไม่ยินดี ไม่มัวเมา ไม่ประมาท ในเมื่อถึงพร้อมด้วยศีล ซึ่งข้อความต่อไปมีว่า

... เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมยังความถึงพร้อมแห่งสมาธิให้สำเร็จ เขามีความยินดี มีความดำริเต็มเปี่ยมด้วยความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น เขาย่อมยกตนข่มผู้อื่นว่า เรามีจิตตั้งมั่น มีจิตมีอารมณ์เป็นอันเดียว ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตหมุนไปผิดแล้ว เขาย่อมมัวเมาถึงความประมาท เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น เมื่อเป็นผู้ประมาทแล้ว ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ฯ

สำหรับบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ทั้ง ๆ ที่ตั้งใจที่จะได้แก่นไม้ แต่ก็ไม่ถึงแก่น ได้เพียงเปลือก ถากเอาเปลือกถือไป สำคัญว่าแก่น

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญาที่จะดับกิเลสได้จริง ๆ เป็นเรื่องที่ต้องละเอียดทั้งหมด แม้แต่ขณะที่กุศลจิตเกิดขึ้นของสมาธิ ก็ยังต้องศึกษารู้ว่า แม้ขณะนั้นก็เป็นเพียงสภาพนามธรรมชนิดหนึ่ง ไม่ใช่ตัวตน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยและก็ดับไป

ในขณะที่กำลังยินดีด้วยศีลบ้าง หรือว่ายินดีในสมาธิบ้าง ในขณะนั้นสติปัญญานเกิดใหม่ หรือว่ามีความคิดระลึกได้ว่า ควรที่สติจะระลึกถึงลักษณะของความสงบที่ปรากฏในขณะนั้น เพื่อที่จะได้ไม่ยึดถือลักษณะของความสงบนั้นว่าเป็นเรา หรือว่าเป็นตัวตนที่กำลังเป็นกุศล เพราะว่าแม้กุศลจิตเกิด ก็ยังเป็นที่ตั้งของความยินดีได้ เมื่อยังยินดีในกุศลขั้นนั้น ก็ยังเป็นผู้ที่ประมาท เป็นผู้ที่ย่อมอยู่

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสถึงบุคคลผู้ไม่ยินดี ไม่มัวเมา ไม่ประมาท ในความถึงพร้อมด้วยสมาธิ เพราะฉะนั้น เมื่อบุคคลนั้นเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมยัง

ญาณทัสสนะให้สำเร็จ เป็นผู้ที่ถูกอกเอากะพี้ถือไป สำคัญว่าแก่น เพราะที่สุตแห่งพรหมจรรย์ คือ แก่นของพรหมจรรย์นั้น ไม่ใช่เพียงการบรรลุถึงญาณทัสสนะเท่านั้น แต่จะต้องถึงการดับกิเลสหมดเป็นสมุจเฉท ถึงความเป็นอรหันต์

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังต้องอบรมเจริญสติมากจนกระทั่งเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็ กุศลขั้นใดในขณะนั้น ก็ไม่ควรที่จะติด

ผู้ที่บวชแล้ว มีผลของกุศลคือการบวช ทำให้ได้ลาภ สักการะ สรรเสริญ ซึ่งก็ ไม่ควรติด เพราะถ้าเป็นผู้ที่มัวเมาประมาท ย่อมไม่สามารถที่จะบรรลุคุณธรรมสูงขึ้น เท่ากับได้เพียงกิงและใบของพรหมจรรย์

และสำหรับผู้ที่ไม่ประมาท ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า สามารถที่จะละความยินดีใน ลาภ ในสรรเสริญ ในสักการะ เห็นว่าเป็นสิ่งซึ่งไม่มีสาระ เพราะฉะนั้น ท่านผู้นั้นก็ รักษาศีลได้อย่างเคร่งครัด เป็นผู้ถึงความสมบูรณ์ด้วยศีล แต่แม้กระนั้นถ้าเกิดความ ยินดีพอใจในศีลของตน ก็เป็นผู้ที่มัวเมา ยังเป็นผู้ที่ประมาทอยู่ ไม่สามารถที่จะบรรลุ คุณธรรมสูงขึ้นไปกว่านั้นได้ คือ ความสงบ เพราะว่ายังยินดีและมัวเมาในศีลของตน

และเมื่อมีความสงบแล้ว อย่าลืม ขาดการอบรมเจริญสติปัฏฐานไม่ได้เลย มิฉะนั้นแล้วก็จะไม่ถึงแก่น คงจะถึงเพียงเปลือกบ้าง กระพี้บ้าง สะเก็ดบ้าง ใบบ้าง กิ่งบ้าง

ใน **มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ จุฬสาโรปมสูตร** ข้อ ๓๕๓ มีข้อความ โดยนัยเดียวกัน แต่กล่าวถึงบุคคลที่สามารถจะบรรลุคุณธรรมทั้งสมณะและวิปัสสนาถึง ขึ้นเนวสัณญานา สัณญายตนะ จนกระทั่งสามารถที่จะถึงสัณญานาเวทยิตนิโรธได้

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ธรรมเป็นไปตามการสะสมของแต่ละบุคคล และใน **มหาสาโรปมสูตร** ไม่ได้กล่าวถึงการที่จะบรรลุถึงสัณญานาเวทยิตนิโรธ ซึ่งหมายถึงผู้ที่ จะดับนามธรรมได้แม้ว่ายังมีชีวิตอยู่ โดยต้องเป็นผู้ที่บรรลุคุณธรรมถึงความเป็น พระอนาคามีบุคคลที่อบรมเจริญสมถภาวนาถึงขั้นเนวสัณญานา สัณญายตนฌานซึ่งเป็นอรุพฌานที่ ๔ เป็นสมาธิที่มั่นคง ไม่มีสมถภาวนาความสงบที่จะมั่นคงยิ่งไปกว่า เนวสัณญานา สัณญายตนฌาน เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะบรรลุคุณธรรมนี้ได้ พระผู้มีพระ-

ภาคก็ให้อบรมเจริญปัญญาและความสงบ เพราะว่าบุคคลนั้นสามารถที่จะบรรลุคุณธรรมได้ถึงสัญญาเวทิตินิโรธ คือ สมาบัติซึ่งดับจิตเจตสิกแม้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เพราะฉะนั้น แต่ละท่านควรจะได้พิจารณาว่า ถ้าไม่ใช่ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานที่จะดับกิเลส ก็หมายความว่าท่านยังติดอยู่ในขั้นหนึ่งขั้นใด อาจจะเป็นในลาภ สักการะ สรรเสริญ หรืออาจจะเป็นในศีล พอใจแล้ว ยินดีแล้ว มัวเมาแล้ว หรือว่า ในความสงบซึ่งมั่นคงเป็นสมาธิ แต่ว่าแก่นของพรหมจรรย์ คือ การบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นอรหัตต์ ดับกิเลสหมดสิ้นเป็นสมุจเฉท ไม่มีกิเลสใด ๆ เหลือเลย ซึ่งสามารถจะประพฤติปฏิบัติได้ และผู้ที่บรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหัตต์ก็มีแล้วเป็นจำนวนมากด้วย

สำหรับในยุคนี้สมัยนี้ ไม่ใช่กาลสำหรับผู้ที่จะบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหัตต์ก็จริง แต่ก็สามารถที่จะบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอนาคามีบุคคล พระสกทาคามีบุคคล และพระโสดาบันบุคคลได้ ถ้าไม่ติดอยู่ในศีลบ้าง ในสมาธิบ้าง หรือว่าในลาภสักการะบ้าง

ถ. ตามพระสูตรที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ข้างต้น ก็เป็นจริงทุกอย่าง แต่ว่าผู้ที่เข้าใจมรรคมรรค ๘ และเคยเจริญมรรคมรรค ๘ มาแล้ว แม้จะติดอยู่ในศีล ติดอยู่ในลาภ ติดในสมาธิก็ดี อย่างไร ๆ ก็ต้องเจริญสติปัฏฐาน เพราะสติปัฏฐานเมื่อมีเหตุมีปัจจัยก็เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ใครก็ตามถ้าสามารถรักษาศีล ทำสมาธิ เป็นการดีทั้งหมด แต่ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า เขาผู้นั้นเข้าใจการเจริญสติปัฏฐานถูกหรือยัง เขาเจริญได้หรือยัง ถ้าเขาผู้นั้นเจริญสติปัฏฐานได้แล้ว ศีลก็ดี สมาธิก็ดี ควรจะเจริญให้มาก เชื่อว่าที่จะติดอย่างไร ๆ ก็ติดไม่ได้แน่นอน เมื่อสติปัฏฐานเกิดขึ้น เขาก็ต้องพิจารณาแน่นอน

สุ. สติปัฏฐานมีกำลังแล้วหรือยัง เจริญอบรมมั่นคงพอแล้วหรือยัง

ถ. แม้จะยังไม่พอ ก็มีปัจจัย คือ ถ้าเข้าใจสติปัฏฐานแล้ว แม้สมาธิจะแนบแน่นกับอารมณ์ถึงขนาดไหน เขาไม่ทิ้งแน่นอน

สุ. เวลาที่สติไม่เกิด เรียกว่าทิ้งหรือเปล่า

ถ. ทั้ง แต่โอกาสที่สติจะเกิดมี จะติดในสมาธิอย่างไร ๆ สติขั้นสติปัฏฐาน ก็มีโอกาสที่จะเกิดขึ้น และเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ไม่ชื่อว่าติด แม้จะติดอย่างไร โอกาสที่จะหลุดก็มีอยู่ เพราะฉะนั้น ผู้ที่ศึกษาเรื่องศีลก็ดี เรื่องสมาธิก็ดี และอบรมไปเรื่อย ๆ ผมคิดว่า ดีแน่นอน

สุ. ทุกอย่างดี ถ้าไม่ทิ้งสติปัฏฐาน หลักสำคัญที่สุด ที่สูงที่สุด คือ อบรมเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งการอบรมเจริญสติปัฏฐานจะทำให้ศีลสมบูรณ์ขึ้น ความสงบมั่นคงขึ้น

แต่ถ้าเป็นผู้ที่เจริญสติปัฏฐานยังไม่มั่นคง ถึงแม้ว่าท่านจะสะสมศีลไว้มาก หรือว่าความสงบไว้มาก สติปัฏฐานที่ไม่มั่นคงก็ไม่สามารถที่จะเห็นว่า แม้ในขณะที่เป็นกุศลขั้นศีล หรือว่าขั้นความสงบนั้น ก็ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่มีกำลังพอที่จะสามารถระลึกถึงลักษณะของอกุศลใด ๆ และกุศลใด ๆ ว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละอย่างซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่ตัวท่าน ไม่ใช่ของท่านทั้งสิ้น เป็นแต่เพียงลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป

๗๗๘

ส. เวลานี้ที่ควรจะต้องอบรม คือ ปัญญา ที่จะให้รู้จริงในลักษณะของสภาพธรรมที่ทรงแสดงไว้และที่ได้ศึกษากัน โดยการศึกษาทราบว่า ไม่มีสัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนเลยสักขณะเดียว ไม่ว่าจะเป็นอกุศล หรือกุศลขั้นศีล กุศลขั้นสมาธิก็ตาม แต่เมื่อไรปัญญาจะประจักษ์แจ้งจริง ๆ ว่าเป็นอย่างนั้น

ในขณะนี้ ในขณะที่กำลังเห็น ในขณะที่กำลังได้ยิน ในขณะที่กำลังได้กลิ่น ในขณะที่กำลังลิ้มรส ในขณะที่กำลังกระทบสัมผัส ในขณะที่กำลังคิดนึก ในขณะที่กำลังกระทำทานกุศล ในขณะที่ทำวิริยอุตสาหะ ในขณะที่สงบ ทุก ๆ ขณะไป สติสามารถที่จะค่อย ๆ เกิดขึ้นศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรม จนกว่าปัญญาจะมั่นคงขึ้นถึงขั้นที่จะประจักษ์แจ้งจริง ๆ ว่า เป็นแต่เพียงสภาพนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

กุศลทุกขั้นดี แต่ที่ประเสริฐที่สุด คือ สติปัญญา ซึ่งจะต้องอบรมนานทีเดียว กว่าปัญญาจะมั่นคงจนกระทั่งสามารถที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงว่า แม้กุศลก็ไม่ใช่ตัวตน แม้กุศลก็ไม่ใช่ตัวตน

ระหว่างที่ท่านผู้ฟังยินดีพอใจในสมาธิ ถ้าสติระลึกและแทงตลอดในสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ในขณะนั้นจะประเสริฐกว่าไหม ก็ย่อมประเสริฐกว่า แต่เมื่อยังไม่สามารถจะแทงตลอดในสภาพธรรมในขณะนั้นได้ ก็เป็นเครื่องเตือนให้ระลึกได้ว่า จะต้องอบรมเจริญสติปัญญา ไม่ว่าจะเป็นนามธรรมใดรูปธรรมใดที่กำลังปรากฏขณะใด

ในขณะนี้แทนที่จะนึกถึงความสงบ การรู้ว่าการอบรมเจริญสติปัญญานี้ยังไม่มั่นคงพอ เป็นปัจจัยที่จะให้เกิดระลึกได้ และศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางหนึ่งทางใดใน ๖ ทางตามปกติยิ่งขึ้น

ผู้ฟัง ถ้าศึกษาข้อปฏิบัติเรื่องสมาธิ เป็นกำไรชีวิตเพิ่มขึ้น ซึ่งผมบอกแล้วว่า ก่อนที่ผมยังไม่ได้ศึกษาเรื่องอารมณ์กัมมัฏฐานทั้งหลาย สติปัฏฐานบางครั้งก็เกิด บางครั้งก็ไม่เกิด แต่ภายหลังศึกษาเรื่องอารมณ์กัมมัฏฐานและปฏิบัติสมถภาวนาในชีวิตประจำวัน สติปัฏฐานก็เกิดด้วย ไม่ใช่ว่าจะไม่เกิดเลย และเป็นผลกำไรที่สมถภาวนาก็เกิดด้วย เพราะฉะนั้น สมัยใดที่สติปัฏฐานไม่เกิด ตอนนั้นจิตก็เป็นอกุศล เป็นส่วนใหญ่ เมื่อศึกษาเรื่องอารมณ์กัมมัฏฐานแล้ว ก็ปฏิบัติขั้นของสมถภาวนา สลับกันไปในวันหนึ่ง ๆ จิตเป็นกุศลในขั้นสมถภาวนาก็มี จิตเป็นกุศลในขั้นวิปัสสนาภาวนาก็มี จิตเป็นกุศลในขั้นทานก็มี ในขั้นศีลก็มี ทำให้ครบทุกขั้น ถือว่าเป็นกำไรชีวิต

ส. เรื่องของกุศลเป็นสิ่งที่ควรเจริญ แต่ต้องไม่ทิ้งการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ที่สำคัญที่สุด อย่าติดอยู่เพียงกุศลขั้นทาน หรือขั้นศีล หรือขั้นความสงบ เพราะจุดประสงค์ในชีวิต คือ การดับกิเลสเป็นสมุจเฉท และเมื่อปัญญายังไม่มั่นคง ก็จะต้องอบรมเจริญปัญญา ซึ่งในขณะที่เจริญปัญญา ความสงบก็มีด้วย และศีลก็มั่นคงขึ้นด้วย

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องของสมถภาวนา หลายท่านที่ไม่ได้เจริญกุศลขั้นสมถะ คือ ความสงบของจิต ด้วยความไม่เข้าใจว่า แท้ที่จริงแล้วในขณะใดที่ความสงบเกิดขึ้นเพราะกุศลจิตเกิดขึ้น ถ้ากุศลนั้นไม่เป็นไปในทาน ไม่เป็นไปในศีล กุศลนั้นเป็นสมถะ เพราะฉะนั้น เมื่อเข้าใจอย่างนี้ แม้ว่าในขณะนั้นไม่ใช่ทานกุศล หรือไม่ใช่ศีล ขณะที่นั่งอยู่เฉย ๆ นี้ ความเข้าใจเรื่องความสงบของจิตจะเป็นปัจจัยให้ระลึกในอารมณ์ที่เป็นสมถะ เกิดความสงบขึ้น และโดยที่เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน จะทราบได้ว่า ในบางครั้งสติปัฏฐานก็เกิด บางครั้งสติปัฏฐานก็ไม่เกิด เป็นแต่เพียงขั้นทานโดยสติปัฏฐานไม่ได้ตามรู้ว่า ไม่ใช่ตัวตน หรือว่าเป็นแต่เพียงขั้นศีลโดยสติปัฏฐานไม่ได้ระลึกถึงว่า ไม่ใช่ตัวตน หรือว่าเป็นแต่เพียงความสงบของจิตโดยสติปัฏฐานไม่ได้ระลึกถึงในขณะนั้น แต่ก็มีหลายขณะที่สติปัฏฐานเกิดขึ้นระลึกถึงแม้ในขณะที่เป็นอกุศล หรือเป็นทาน หรือเป็นศีล หรือเป็นความสงบของจิต

เพราะฉะนั้น กุศลทั้งหมดควรเจริญ แต่ต้องไม่ทิ้งการอบรมเจริญสติปัฏฐาน

ถ. ขอความกรุณาอาจารย์แยกให้ผมเข้าใจ เวลาที่ผมสวดมนต์ไหว้พระ รู้สึกว่าเป็นตัวตน แต่เมื่อสวดมนต์ไหว้พระเสร็จแล้ว เราจะปฏิบัติสติปัฏฐาน นั่นเป็นอีกตอนหนึ่ง นั่นไม่ใช่ตัวตน เรา เขา สัตว์ บุคคล

ขอให้อาจารย์ช่วยอธิบายว่า ตอนที่สวดมนต์ไหว้พระ เราจะทำอย่างไรว่าไม่มีตัวตน สัตว์ บุคคล

ส. ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล มีแต่สภาพธรรมที่เกิดขึ้นรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ในขณะที่สวดมนต์ แท้ที่จริงแล้วเป็นนามธรรมที่คิดถึงคำสวดมนต์ นามธรรมเป็นสภาพรู้ อย่าลืม

การที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมใกล้ชิดยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในขณะที่เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส หรือคิดนึก ก็โดยการที่น้อมไปรู้ว่า สภาพรู้หรือธาตุรู้มีจริง คือ ในขณะที่กำลังเห็น เป็นสภาพรู้เป็นธาตุรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ในขณะที่ได้ยิน เป็นสภาพรู้หรือธาตุรู้เสียงที่ปรากฏทางหู เวลาคิดนึก เป็นสภาพรู้หรือธาตุรู้ที่กำลังรู้คำที่คิด เพราะฉะนั้น ไม่มีตัวตน เป็นสภาพคิดหรือสภาพรู้คำที่เกิดขึ้นคิด อาจจะคิดอย่างอื่นก็ได้แทนที่จะเป็นสวดมนต์ แต่ไม่ว่าจะคิดอะไรก็ตาม สภาพธรรมที่มีจริงนั้น คือ ธาตุรู้คำที่ตรึกหรือนึกถึงคำต่าง ๆ

ถ. เพราะฉะนั้น เวลาสวดมนต์ก็นึกถึง

ส. จะต้องระลึกได้ รู้ว่าขณะนี้ เป็นสภาพที่กำลังคิด หรือกำลังรู้คำ อย่างขณะที่กำลังได้ยิน ก็มีสภาพรู้คำ ดูเหมือนว่าเสียงกับการรู้คำนี้แยกขาดออกจากกันไม่ได้เลย ในขณะที่กำลังฟังนี้ เหมือนว่าเสียงกับการรู้คำแยกออกจากกันไม่ได้ แต่ว่าตามความเป็นจริง เสียงกับได้ยินไม่ใช่ในขณะที่กำลังรู้คำ แต่การเกิดดับสืบต่อเร็วมากจนกระทั่งดูเหมือนว่า เสียงกับคำจะแยกออกจากกันได้อย่างไร

แต่ตามความเป็นจริง การได้ยิน กับการรู้คำ ไม่ใช่นามธรรมเดียวกัน เพราะฉะนั้น จึงเจริญสติ ศึกษา สำเนียง รู้ว่าในขณะที่กำลังได้ยินเสียง ไม่ใช่

ในขณะที่คิดคำหรือรู้คำ และในขณะที่กำลังรู้คำ เช่น ในขณะที่กำลังฟัง แม้ว่าจะมีเสียง และก็มีกริยาได้ยินด้วย แต่แม้กระนั้นในขณะนั้น ก็ไม่ใช่ขณะที่กำลังรู้คำ

การอบรมเจริญสติปัฏฐาน ปัญญาจะต้องเจริญจนสามารถแยกแยะรู้ลักษณะที่ต่างกันของนามธรรมซึ่งเกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็วจึงจะประจักษ์ว่า นามธรรมเกิดขึ้นแล้วดับไป เวลานี้ได้ยินเสียง กับรู้คำ ไม่ใช่นามธรรมชนิดเดียวกัน

ถ. เวลาที่สวดมนต์ เรายืนถึงนามธรรมใช่ไหม

ส. แน่نون ขณะนั้นไม่ใช่เรา นามธรรมคิดถึงคำสวด และบางครั้งทั้ง ๆ ที่กำลังสวดมนต์ นามธรรมอื่นก็คิดถึงเรื่องอื่นแทนสวดมนต์ ซึ่งก็ไม่ใช่เรา เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยทั้งหมด เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐานต้องทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ลืมตาอย่างไร หลับตาอย่างนั้น การรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมต้องตรงตามความเป็นจริง ปัญญาสามารถที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

ถ. ผมสงสัยสิ่งที่ปรากฏทางตา มีลักษณะอย่างไร

ส. ทุกท่านเห็นอยู่เป็นประจำ แต่พอพูดถึงสิ่งที่ปรากฏทางตา จะต้องงง เพราะไม่เคยคิดมาก่อนว่า ในขณะที่เห็นนี้ เห็นสภาพธรรมที่มีจริง และเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ซึ่งก่อนเจริญสติปัฏฐานไม่เคยรู้เลยว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา ทุกครั้งที่เห็น เห็นเป็นคน เห็นเป็นสัตว์ เห็นเป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ จนกระทั่งแยกไม่ออกว่าเห็นอะไร ถ้าบอกว่า เห็นคน เห็นสัตว์ ไม่สงสัยเลยใช่ไหม แต่เมื่อบอกว่า เห็นสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ดูเสมือนว่าไม่เคยเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตาเลย แต่ว่าตามความเป็นจริง จะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม สภาพธรรมที่ปรากฏทางตาตามความเป็นจริง ไม่ปรากฏทางอื่น

ถ. ที่เห็นมากมาย เป็นสีคันต่าง ๆ เป็นอะไรกันแน่

ส. สิ่งที่ปรากฏทางตา

ถ. รู้รวม ๆ กันไป หรืออย่างไร

ส. ไม่ใช่ ไม่ต้องคิดถึงสีต่าง ๆ ด้วย เดียวก็จะงงอีก เป็นสีนั้นสีนี้ แต่ให้เข้าถึงสภาพธรรมที่แท้จริงว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาในขณะนี้เป็นอย่างจริงแน่นอน เพราะกำลังปรากฏ เพียงแต่ไม่นึกถึงรูปร่างสัณฐาน จะทำให้เข้าใจความหมายของสิ่งที่ปรากฏทางตาที่ละเอียดที่ละน้อยว่า สิ่งที่ปรากฏทางตานี้เป็นสภาพธรรมที่ไม่ปรากฏทางอื่น

ถ. สิ่งที่ปรากฏทางตา

ส. ไม่ปรากฏทางอื่น

ถ. จะไม่มีรูปร่างสัณฐานอะไรเลยหรืออย่างไร

ส. เป็นสภาพธรรมที่ปรากฏ และไม่ปรากฏทางอื่น สิ่งที่กลปรากฏทางตา จะไม่ปรากฏทางหู

ถ. อย่างหลับตา ถือว่ามีสิ่งที่ปรากฏทางตาหรือเปล่า มีด

ส. ไม่ใช่ว่าคนอื่นจะตอบได้ แต่ท่านผู้ฟังจะต้องรู้ว่า ขณะที่หลับตาไม่ใช่หลับ ไข่มุข เวลาที่หลับสนิทจะไม่รู้อารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย หรือคิดนึกเลย นั่นในขณะที่หลับสนิท ไข่มุข

เพราะฉะนั้น เพียงในขณะที่หลับตา ไม่ใช่หลับ ถูกไข่มุข ถ้าท่านบอกว่าท่านเห็น มีการเห็นเกิดขึ้นทั้ง ๆ ที่ไม่มีรูปร่างสัณฐานปรากฏเหมือนในขณะที่ลืมตา แต่การเห็นที่มีปฏิเสธรู้ได้ว่าไม่ใช่เห็น ธรรมต้องตรง และก็จริง ถ้าหลับตาแล้วยังเห็น แต่ว่าเห็นเป็นสีหรือเห็นเป็นแสงสว่าง ไม่มีรูปร่างสัณฐาน ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นสภาพรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา โดยที่ไม่มีรูปร่างสัณฐาน

ถ. หลับตาแล้วรู้สึกว่ามีด ๆ ถือว่าเป็นสิ่งที่ปรากฏทางตาไหม

ส. ต้องมีเห็นขณะนั้น ไม่ใช่คนตาบอด คนตาบอดจะไม่มีแม้แต่สีสลับ ๆ ปรากฏ ถูกไข่มุข

ถ. ไม่ทราบว่าจะมีด ๆ เหมือนเราหรือเปล่า เวลาเราหลับตา

ส. ถึงไม่ตาบอด เพียงมโนทวารวิถีก็ไม่ปรากฏแล้ว ในขณะที่กำลังได้ยินเสียง ถ้าสติระลึกถึงลักษณะของขณะที่ได้ยินซึ่งเป็นขณะที่สั้นที่สุด สั้นมาก เพียงชั่ว

ขณะที่ได้ยินเสียงและก็ดับไป จะมีสัตว์ มีบุคคล มีตัวตนแทรกอยู่ในช่วงขณะที่มีธาตุรู้ เสียงกำลังรู้เสียงไม่ได้ และในขณะนั้น สิ่งที่ปรากฏทางตาก็คannotสามารถปรากฏในช่วงขณะที่กำลังได้ยินเสียง เพราะฉะนั้น คนตาบอดไม่สามารถเห็นได้เลย หรือคนตาดี ในขณะที่กำลังได้ยินเสียง ช่วงขณะนั้นจริง ๆ สิ่งที่ปรากฏทางตาก็คannotปรากฏไม่ได้

ถ. การเห็นแต่ละอย่าง ขณะนี้เห็นว่ามียะอะไรมากมาย มีพระพุทธรูป มีรองเท้า มีไมโครโฟน กว่าจะรู้ได้ ต้องรู้ทีละอย่างหรืออย่างไร ต้องตริกันไปทีละอย่างหรือ

ส. ต้องมีการคิดนึกถึงรูปร่างสัญญาณ

ถ. ตอนนี้รู้สึกว่ เห็นพร้อมกัน ปรากฏพร้อมกันหมดใช่ไหม

ส. สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นเพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ยังไม่ใช้การตรินึกถึงรูปร่างสัญญาณต่าง ๆ เวลาลืมตาทุกอย่างมีครบใช่ไหม แต่ถ้าไม่นึกก็ไมรู้ อย่างไปไหมนี้ ถ้าไม่นึกถึงก็ไมรู้ กลอนประตุ ถ้าไม่นึกถึงก็ไมรู้ แต่มี เป็นสิ่งที่ปรากฏทางตา

ถ. อย่างตอนนีใช่ไหม ไม่นึกก็ไม่ปรากฏ

ส. ในขณะที่มีสิ่งที่ปรากฏทางตา ในขณะนั้นไม่ใช่นึกถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใด ไม่ใช่นึกถึงรูปร่างสัญญาณ เพราะฉะนั้น จะเข้าใจความหมายว่า ก่อนนึกถึงรูปร่างสัญญาณ คือ สิ่งที่ปรากฏทางตาจริง ๆ ซึ่งกำลังปรากฏในขณะนี้

ถ. ในขั้นการระลึกนี้ คือ ก่อนที่จะเห็นว่าเป็นพระพุทธรูป เห็นเป็นหิ้งพระ ต้องตรินึกถึงรูปร่างสัญญาณของพระพุทธรูปก่อน

ส. แน่นนอน แต่ก่อนอื่นต้องมีเห็น ใช่ไหม และสิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ก่อนนึกถึงรูปร่างสัญญาณ

ถ. ตอนเจริญสติ จะระลึกอะไรก่อนก็ได้หรืออย่างไร

ส. แล้วแต่สติ นามธรรมและรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ไม่มีใครบังคับให้สติระลึกที่นั่นก่อน หรือที่นี้ก่อนได้ แต่ต้องรู้ว่าการอบรมเจริญสตินั้นเพื่อปัญญาเริ่มรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏสืบต่อกัน

ทางหูฉันใด ทางตาฉันนั้น ทางหูมีการได้ยินเสียง และก็มี การคิดถึงคำ ปรากฏเสมือนว่าแยกกันไม่ออกเลยฉันใด ทางตาก็มีการเห็นสี และมีการตรึกนึกถึงรูปร่างสัณฐานอย่างรวดเร็ว ดูเสมือนว่าแยกกันไม่ออกเลยฉันนั้น

เพราะฉะนั้น จึงต้องอบรมเจริญสติปัฏฐานเพื่อที่จะแยกออก จึงจะปรากฏว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แต่ไม่ใช่การคิดว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนเฉย ๆ ก็จะมีหมดกิเลสได้

การประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทุกวัน ตลอดเวลา โดยการที่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมซึ่งเกิดดับสลับต่อกันอย่างละเอียดจนกระทั่งสามารถแยกออกจากกันได้ก่อน จึงประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะได้ ซึ่งในขณะนั้นที่ประจักษ์อย่างนั้นจึงจะเห็นว่า ไม่ใช่ตัวตน เห็นจริง ๆ ว่า ไม่ใช่ตัวตน เพราะว่าลักษณะของนามธรรมแต่ละลักษณะปรากฏตามความเป็นจริง ลักษณะของรูปธรรมแต่ละลักษณะปรากฏตามความเป็นจริง การเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมปรากฏตามความเป็นจริง จึงประจักษ์ชัดว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

ไม่ใช่นี้ แต่เป็นการที่ปัญญาประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง

ถ. ไม่ใช่การนึกเอา

ส. แน่นนอน ไม่ใช่การนึก และก็เป็นปกติอย่างนี้ ทางตากำลังเห็น ยังไม่เคยระลึกเลย สติเริ่มเกิดขึ้น และค่อย ๆ ศึกษาอบรมไปที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมที่ปรากฏเกิดสลับต่อกันทั้งเห็นและคิดนึก ทางหู ทางจมูก

ถ. อย่างทางหู อาจารย์เคยบอกเสมอว่า จะมีแต่เสียงสูง เสียงต่ำ ไซ้ไหม และได้ยินเสียงจะปรากฏลักษณะสัณฐานของเสียงอย่างไร สูงกับต่ำเท่านั้นหรือ

ส. เสียงเป็นเสียง เป็นสภาพธรรมที่ปรากฏทางหู

ถ. ที่ได้ยินนี้ ได้ยินเฉย ๆ

ส. ได้ยินเฉย ๆ ลักษณะของเสียงต่ำก็เป็นเสียงต่ำ จะเปลี่ยนเป็นเสียงสูง เวลาได้ยินไม่ได้ ลักษณะของเสียงสูงก็เป็นเสียงสูงเวลาที่ได้ยิน จะเปลี่ยนเสียงสูงให้เป็นเสียงต่ำก็ไม่ได้ เพราะมีเสียงสูงเสียงต่ำที่ได้ยิน และสัญญาความจำในลักษณะของเสียงสูงเสียงต่ำนั้น เป็นปัจจัยให้เกิดคิดนึก หรือรู้เรื่อง รู้ความหมายของเสียงสูงเสียงต่ำที่ได้ยิน

ถ. เสียงที่ได้ยินมีสูงกับต่ำ ทางตาก็มีดำกับขาว ใช่หรือไม่

ส. ทางตาก็มีสีต่าง ๆ สีอะไรก็เป็นสีนั้น เพียงแต่ว่าไม่ได้นึกถึงสี ไม่ได้นึกถึงสณฐานของสี แต่ขณะนั้นรู้ว่า เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา เพื่อละการติดในนิमित และอนุพยัญชนะของสิ่งที่ปรากฏ ถ้าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาจริง ๆ และไม่สนใจในนิमितและอนุพยัญชนะก็จะรู้ว่า ขณะที่เห็นเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ และเวลาที่รู้ว่ามีสิ่งนั้นเป็นอะไร ก็เป็นการตรีนึกถึงรูปร่างสณฐานของสิ่งที่ปรากฏ

ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย เหมือนกันหมด เวลาได้กลิ่น และมีการตรีนึกถึงกลิ่น และก็รู้ว่าเป็นกลิ่นอะไร อย่างรวดเร็วเหมือนกัน

๗๗๙

ถ. กลิ่นก็เป็นเพียงกลิ่นเฉย ๆ หรืออย่างไร ไม่มีกลิ่นหอม กลิ่นอะไร นั่น
นึกเอาเอง ไซ้ไหม

ส. ไม่ใช่ กลิ่นแต่ละกลิ่นเกิดขึ้นต่างกันไปตามเหตุปัจจัย เสียงเกิดขึ้น
ต่างกันไปตามเหตุตามปัจจัย สีสันวัณณะที่ปรากฏต่างกันไปตามเหตุตามปัจจัย แต่
การเห็น เห็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ ยังไม่ได้นึกถึงสณฐานที่ละเอียดลออของสิ่งที่ปรากฏ

ถ้ามีเสียง ๆ เดียวเท่านั้นจะฟังกันรู้เรื่องไหม และตามความเป็นจริง จะมีเสียง ๆ
เดียวได้ไหมในเมื่อมีปัจจัยที่จะให้เกิดเสียงต่างกัน แม้แต่เสียงดนตรีชนิดเดียวกัน เสียง
ยังต่างกันตามเครื่องประกอบของดนตรีชนิดนั้น ๆ แต่ได้ยินก็เป็นได้ยินเท่านั้นเอง
ยังไม่ทันตรึกนึกว่าเสียงนั้นเป็นเสียงอะไร

ถ. รู้สึกว่ามีมากมาย เสียงได้ยินขณะนั้นก็รู้สึกว่าได้ยินหลาย ๆ เสียงพร้อม
กัน

ส. ไม่พร้อม พร้อมไม่ได้เลย ถ้าพร้อมกันก็เป็นเราได้ยินเสียงหนึ่งเสียงใด
ยังไม่แยกเป็นลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละอย่าง เพราะฉะนั้น ความเป็น
ตัวตนก็ยังมีอยู่

ถ. ถ้าต่างจริง ๆ แล้ว จะไม่เห็นที่เกิดพร้อมกันที่ละลักษณะหรืออย่างไร

ส. แม้แต่ได้ยินกับการนึกถึงคำ ปัญญายังรู้ได้ว่าไม่ใช่ตัวตน เพราะว่าเป็น
สภาพธรรมแต่ละอย่าง ไม่อย่างนั้นก็ยังคงเป็นตัวตนอยู่ ไม่มีใครสามารถเพียงแต่จะ
นึกว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นอนัตตา และก็หมดยกเลิก โดยที่ไม่
ประจักษ์สภาพที่ไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ ว่า เป็นเพียงนามธรรมแต่ละลักษณะ และรูปธรรม
แต่ละลักษณะเท่านั้น

เวลานี้นามธรรมและรูปธรรมทั้งหมดเลย ซึ่งอวิชชาไม่สามารถที่จะรู้ตามความเป็นจริงได้ แต่ปัญญาสามารถที่จะรู้ได้ และต้องอบรมเจริญปัญญาที่ละเล็กทีละน้อย ปัญญาก็จะเพิ่มขึ้น คมกล้าขึ้น

ถ. คำว่า ตรงลักษณะ หมายความว่าอย่างไร

ส. เวลานี้กำลังเห็นใช่ไหม สิ่งปรากฏทางตามีจริง แต่ถ้าไม่รู้ว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ขณะนั้นไม่ตรงลักษณะ เพราะว่าแทนที่จะเห็นเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา ก็เป็นคนนั้นคนนี้ เป็นวัตถุสิ่งนั้นสิ่งนี้ นั่นไม่ตรงลักษณะของสภาพที่ปรากฏทางตา

ในโลกของการเห็น ไม่มีใคร ไม่มีคนหนึ่งคนใด หรือว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดเลย ขณะที่ปัญญาเกิดขึ้นรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงจะอยู่ผู้เดียวจริง ๆ เพราะว่าขณะนั้นไม่มีใคร มีแต่เพียงเห็นกับสิ่งที่ปรากฏทางตาเพียงชั่วขณะหนึ่ง ๆ

ถ. และปัญญาจะประจักษ์ที่ละลักษณะใช่ไหม

ส. พร้อมกันไม่ได้ สติเกิดระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมทีละอย่าง ปัญญา รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทีละขณะ ทีละอย่าง

ถ. ทำไมจิตเจตสิกเกิดขึ้นพร้อมกัน ดับพร้อมกัน และรู้อารมณ์เดียวกัน แต่ทำไมเวลาสติระลึก รู้หลาย ๆ อย่างไม่ได้ อย่างรู้วิตก หรือรู้มนสิการ รู้พร้อมกันไม่ได้หรือ ต้องประจักษ์ทีละลักษณะหรืออย่างไร ทั้ง ๆ ที่เกิดพร้อมกัน ดับพร้อมกัน และรู้อารมณ์เดียวกัน

ส. จิตเจตสิกเกิดพร้อมกัน รู้อารมณ์เดียวกัน รู้อารมณ์เดียวทีละอารมณ์ หรือว่าหลายอารมณ์

ถ. ทีละอารมณ์

ส. ทีละอารมณ์ เพราะฉะนั้น ถ้าขณะนั้นสติระลึก รู้ลักษณะของวิตก คือการตรึกหรือการนึกถึงรูปร่างสัณฐาน ในขณะที่สัณฐาน ความจำ หรือว่าเวทนา ความรู้สึก ซึ่งเกิดพร้อมกับสตินั้น ก็ระลึก รู้ลักษณะของวิตก เป็นสภาพที่จำลักษณะของวิตก หรือว่ารู้สึกในลักษณะของวิตก แต่ว่าวิตกกำลังเป็นอารมณ์เพียงอย่างเดียว

ถ. การเจริญสติ มีเพื่อนฝูงที่เจริญสติอยู่หลายคน เจริญสติอย่างที่อาจารย์บรรยายนี้ ระลึกรู้ที่ตาบ้าง ที่หูบ้าง ที่จมูกบ้าง ที่ลิ้นบ้าง ที่กายบ้าง ใจบ้าง เขาก็รู้สึกเหมือนกับว่า ปัญญายังไม่เพิ่ม อินทรีย์ ๕ ไม่เพิ่ม เป็นไปได้ไหมที่ปัญญาจะไม่เพิ่มขึ้น เพราะว่าความคลาดเคลื่อนอย่างนี้

ส. เวลาพูดถึงปัญญาที่เพิ่มขึ้น ต้องการให้เพิ่มถึงขั้นไหน เจริญสติมานานเท่าไรแล้ว

ถ. หลายคนก็เป็นปี ๆ เหมือนกัน

ส. ถึงกับ ๆ หรือยัง

ถ. ยัง

ส. และจะให้เพิ่มขึ้น

ถ. ก็เพิ่มขึ้นบ้าง เมื่อใดที่มีสติระลึกรู้ ขณะนั้นปัญญาจะต้องเกิดร่วมด้วย เพื่อนที่ไปวัดด้วยกัน มีอยู่คนหนึ่งอายุมากแล้ว ท่านทำสมาธิตั้งแต่สาว ๆ บัดนี้อายุท่านได้ ๘๕ ปี ดิฉันก็อยากชักชวนท่าน จะมีวิธีพูดอย่างไรให้ท่านเข้าใจ

ส. โดยมากท่านผู้ฟังจะอยากให้บุคคลอื่นปฏิบัติทันที หรือว่าตัวท่านก็อยากจะเจริญสติปัฏฐานให้มาก ๆ ทันที แต่สำหรับดิฉันคิดว่า เรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นเรื่องของสัมมาสติ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลนั้นมีความเข้าใจในการอบรมเจริญสติปัฏฐานอย่างถูกต้อง และมีการฟังบ่อย ๆ เนือง ๆ จนกระทั่งเป็นปัจจัยให้เกิดศรัทธาที่สติจะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ โดยไม่เร่งรีบ หรือว่าโดยไม่เร่งรัด เพราะสภาพธรรมที่ปรากฏก็ปรากฏอยู่

ข้อสำคัญที่สุด คือ ให้สัมมาสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริงที่จะต้องเข้าใจให้ถูก และสติก็จะค่อย ๆ เกิดขึ้นระลึกศึกษารู้ลักษณะของสภาพธรรมเป็นปกติ เพราะถ้าผิดปกตินี้จะทำให้เกิดโลภะ ความต้องการในผลที่ยังไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าเป็นปกติจริง ๆ อย่างในขณะนี้ มีสภาพธรรมอะไรปรากฏบ้าง ถ้าสติไม่เกิด ไม่รู้จริง ๆ มีตั้งหลายอย่างใช้ไหม เจตนา ความจงใจ หรือความตั้งใจก็มี นอกจากการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส การคิด

นึก โลกะ ความยินดี ความชอบใจก็มี หรือว่าความไม่แค้นชื่นก็มี วิชาก็มี ตระหนี่ก็มี มีลักษณะของสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐาน คือ การระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามปกติที่มีและที่ปรากฏให้สติดะลึกได้ ให้เป็นปกติอย่างนี้จริง ๆ สำหรับเรื่องผลย่อมตามมาในภายหลังเมื่อเหตุเจริญขึ้นสมบูรณ์แล้ว แต่ไม่ใช่คอยว่า เมื่อไรจะให้ผลอย่างนั้นอย่างนี้ หรือว่าจะประจักษ์การเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม เพราะคิดว่าได้ปฏิบัติมากพอแล้ว แต่ความจริงก็ปี ยังไม่ถึงกับ ๆ เพราะฉะนั้น จะต้องเจริญต่อไปอีกนาน

ถ. บางคนฟังอาจารย์บรรยายแล้ว ความเข้าใจในภาษาหนังสือรู้สึกว่าจะไม่ค่อยมี ก็ต้องอธิบายซ้ำแล้วซ้ำอีก

ส. เพราะฉะนั้น ต้องให้เข้าใจจริง ๆ ก่อน และความเข้าใจจริง ๆ นี้จะเป็นปัจจัยให้สัมมาสติของบุคคลนั้นเกิดขึ้น ระลึกได้ตรงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

เรื่องของสังขานุสสติ ในคราวก่อนมีท่านผู้ฟังท่านหนึ่งซึ่งกล่าวว่า ท่านใครที่จะบวชเหลือเกิน เพื่อที่จะได้เจริญธรรมให้ยิ่งขึ้นในเพศบรรพชิต แต่การที่จะเป็นพระภิกษุจริง ๆ ไม่ใช่สิ่งที่ง่ายเลย ผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีใจเป็นภิกษุ จึงสามารถอบรมเจริญสติปัฏฐานรู้แจ้งอริยสัจธรรมในเพศของบรรพชิตได้

เพราะฉะนั้น ก่อนที่ท่านผู้ใดจะกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด ควรที่จะได้พิจารณาสภาพจิตใจของท่านจนกระทั่งรู้ว่า ท่านสามารถที่จะละเพศฆราวาสสู่เพศบรรพชิตได้จริง ๆ มีจิตที่สามารถจะประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติ เพื่อที่จะได้เจริญกุศลให้เต็มเปี่ยมถึงการรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ทรงโอวาทไว้มากในเรื่องของการเป็นบรรพชิต

ใน **มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ มหาอัสสปรสูตร** ซึ่งท่านผู้ฟังจะได้ทราบว่า การที่จะเป็นบรรพชิตที่แท้จริง ที่จะเจริญสติปัฏฐานบรรลुकุณธรรมเป็นพระอริยเจ้าจะต้องเป็นผู้ที่ตรงต่อธรรมเพียงไร

ข้อความในพระสูตรมีว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่อัสสปริณคมของหมู่สังคราชกุมาร ใน
อังกชนบท ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ประชุมชนย่อมรู้จักพวกเธอว่า สมณะ ๆ ก็แหละพวกเธอ
เมื่อเขาถามว่า ท่านทั้งหลายเป็นอะไร ก็ปฏิญญา (รับ) ว่า พวกเราเป็นสมณะ
ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อพวกเธอนั้นมีชื่ออย่างนี้ มีปฏิญญาอย่างนี้แล้ว ก็ควรศึกษา
อยู่ว่า เราทั้งหลายจักสมทานประพัตติธรรมเป็นเครื่องทำความเป็นสมณะด้วย เป็น
เครื่องทำความเป็นพราหมณ์ด้วย เมื่อพวกเราปฏิบัติอยู่อย่างนี้ ชื่อและปฏิญญานี้ของ
พวกเราก็จักเป็นความจริงแท้ ใช่แต่เท่านั้น พวกเราบริโภควิวรรณ บิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจจัยเภสัชบริวารของทายกเหล่าใด ปัจจัยทั้งหลายนั้น ของทายกเหล่านั้น
ก็จักมีผลมาก มีอานิสงส์มากในเพราะพวกเรา อีกอย่างหนึ่งเล่า บรรพชาญ์ของพวก
เรา ก็จักไม่เป็นหมัน จักมีผล มีความเจริญ

คือ ไม่ใช่เพียงชื่อว่า สมณะ หรือภิกษุ หรือบรรพชิต โดยชื่อ หรือโดยเพศ
แต่จะต้องเป็นการประพัตติธรรม เป็นเครื่องทำความเป็นสมณะด้วย

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมเป็นเครื่องทำความเป็นสมณะ และเป็นเครื่องทำ
ความเป็นพราหมณ์เป็นอย่างไร พวกเธอควรศึกษาอยู่ว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้
ประกอบด้วยหิริและโอตตปปะ บางที่พวกเธอจะมีความดำริว่า พวกเราเป็นผู้
ประกอบด้วยหิริและโอตตปปะแล้ว ด้วยกิจเพียงเท่านั้น พอละ พวกเราทำเสร็จแล้ว
สามัญญัตถะ (มรรค ผล นิพพาน) พวกเราถึงแล้วโดยลำดับ กิจอะไร ๆ ที่ควรทำให้
ยิ่งขึ้นไปมิได้มี พวกเธอถึงความยินดีด้วยกิจเพียงเท่านั้น เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย

ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย เมื่อกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่ สามัญญัตถะที่พวกเธอปรารถนาอย่าได้เสื่อมไปเสียเลย

จะเห็นได้ว่า เพียงแต่มีหิริโอตตปปะ คือ มีการละอายในการที่จะครองเพศคฤหัสถ์ซึ่งเป็นเพศที่เต็มไปด้วยความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เพราะฉะนั้นผู้ที่ใคร่ต่อการบวชก็เกิดละอาย มีหิริ มีโอตตปปะ เห็นว่าเพศบรรพชิตนั้นเป็นเพศที่สะอาดกว่า สูงกว่าเพศฆราวาส แต่ว่าบวชเพียงเพราะมีหิริโอตตปปะที่เห็นชีวิตที่ไม่บริสุทธิ์พอของฆราวาสเท่านั้น ไม่พอ ยังมีกิจอื่นที่จะต้องกระทำต่อไป

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร พวกเธอควรศึกษาอยู่ว่า เราทั้งหลายจักมีกายสมาจารบริสุทธิ์ ปราภฏ เปิดเผย ไม่มีช่อง และคอยระวัง จักไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น ด้วยความเป็นผู้มีกายสมาจารอันบริสุทธิ์นั้น บางทีพวกเธอจะมีความดำริว่า พวกเราเป็นผู้ประกอบด้วยหิริและโอตตปปะ มีกายสมาจารบริสุทธิ์แล้ว ด้วยกิจเพียงเท่านี้ พอละ พวกเราทำเสร็จแล้ว สามัญญัตถะพวกเราถึงแล้วโดยลำดับ กิจอะไร ๆ ที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปมิได้มี พวกเธอถึงความยินดีด้วยกิจเพียงเท่านั้น เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย เมื่อกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่ สามัญญัตถะที่พวกเธอปรารถนาอย่าได้เสื่อมไปเสียเลย

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า เพียงหิริโอตตปปะในการที่ละเพศฆราวาสสู่เพศบรรพชิต ไม่พอ ต้องมีกายสมาจาร ความประพฤติเป็นไปทางกายที่บริสุทธิ์ ปราภฏ ไม่มีที่ลับ เปิดเผย ไม่มีช่อง และคอยระวัง ไม่ยกตนข่มผู้อื่นด้วยความเป็นผู้มีกายสมาจารอันบริสุทธิ์นั้น แต่ก็ยังไม่พอ เพียงการที่มีกายสมาจาร ความประพฤติทางกายที่บริสุทธิ์ เพราะฉะนั้น ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสให้เป็นผู้ที่ จักมีวจีสมาจารบริสุทธิ์ ปราภฏ เปิดเผย ไม่มีช่อง

ทางกายอย่างเดียวไม่พอ ต้องคำพูดด้วย และถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ที่พูดโดยมีวจีสมาจารบริสุทธิ์ ก็ยังต้องมีหิริโอตตปปะ ไม่ยกตนข่มผู้อื่นด้วย

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ถึงแม้จะมีกายสมาจาร วจีสมาจารที่บริสุทธิ์แล้ว ก็ยังไม่พอ จะต้องมีความคิด คือ มโนสมาจารที่บริสุทธิ์ด้วย แต่ถึงกระนั้น ทั้ง ๆ ที่มีกายสมาจาร วจีสมาจาร มโนสมาจารที่บริสุทธิ์แล้ว ก็ยังไม่พอ ต้องมีอาชีวะที่บริสุทธิ์ด้วย เพราะอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบของสมณะ ไม่ใช่โดยการเลี้ยงชีพอย่างคฤหัสถ์ คือ ไม่ใช่ให้กระทำกิจอื่น นอกจากกิจที่เป็นการเลี้ยงชีพชอบตามพระวินัยบัญญัติเท่านั้น

และถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ที่มีกายสมาจารบริสุทธิ์ วจีสมาจารบริสุทธิ์ มโนสมาจารบริสุทธิ์ อาชีวะบริสุทธิ์แล้ว ก็ยังไม่พอ เพราะว่าการบวชนั้นก็เพื่อจะอบรมเจริญปัญญา รู้แจ้งอริยสัจธรรม เพราะฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงควรเป็นผู้ที่มีทวารอันคุ่มครองแล้วทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ก็ยังไม่พออีก ลำบากไหม การที่จะขัดเกลากิเลสในเพศของบรรพชิต

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสให้ภิกษุทั้งหลายเป็นผู้ที่ รู้จักประมาณในโภชนะ จักพิจารณาโดยแยบคายแล้วกลืนอาหาร จักไม่กลืนเพื่อเล่น เพื่อมัวเมา เพื่อตบแต่ง เพื่อประดับ จักกลืนเพียงเพื่อให้กายนี้ตั้งอยู่ เป็นไป ห่างไกลจากความเบียดเบียน เพื่ออนุเคราะห์แก่พรหมจรรย์เท่านั้น และจะบำบัตเวทนาเก่า ไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น และจักให้มีความดำเนินไป ความไม่มีโทษ ความอยู่สบาย ด้วยประการฉะนี้

นี่คือจิตใจจริง ๆ ของผู้ที่เป็นภิกษุ ซึ่งท่านผู้ฟังก็จะพิจารณาเทียบเคียงได้ว่า ท่านเป็นอย่างนั้นหรือยัง หรือว่าท่านจะเป็นอย่างนั้นได้ไหม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ที่จะขัดเกลากิเลส โดยที่ว่ายังไม่ถึงความเป็นเพศบรรพชิต แต่ว่าเมื่อได้ศึกษาพระวินัยบัญญัติ เห็นว่าข้อใดเป็นสิ่งที่ควร มีประโยชน์ เป็นคุณ ท่านจะอบรมการประพฤติปฏิบัติตามเช่นนั้นก็ได้

แม้แต่ในเรื่องของการบริโภค ท่านที่เคยบริโภคด้วยความมัวเมา หรือว่าเพื่อเหตุอื่น เช่น เพื่อเล่น เพื่อตบแต่ง เพื่อประดับ เพื่อความอร่อย ต่อไปนี้ท่านก็ขัดเกลากิเลสได้ ถึงแม้ว่ายังไม่ได้เป็นภิกษุ ก็สามารถที่จะประพฤติปฏิบัติตาม เป็นการขัดเกลากิเลสไปทีละเล็กทีละน้อยได้ คือ ละการบริโภคเพราะอร่อย ได้ไหม ไม่ใช่บังคับ

เพราะว่าไม่มีใครสามารถที่จะบังคับบุคคลอื่นได้เลย แต่เวลาที่สติเกิดสามารถที่จะรู้ได้ว่า สิ่งที่จะบริโภคนั้นเป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์ บริโภคเพื่ออะไร เพื่อความเป็นอยู่ เพื่อความสบายของกาย เพื่อการที่จะมีชีวิตรอดและสามารถที่จะอบรมเจริญปัญญาโดยไม่ป่วยไข้ และสามารถที่จะละการติดในรส หรือว่าการบริโภคเพื่อเหตุอื่นได้ ถ้าระลึกถึงว่า พระผู้มีพระภาคทรงเตือนพระภิกษุทั้งหลายให้เป็นผู้ที่รู้จักประมาณในโภชนะ

๗๘๐

ส. แม้ว่าจะมีการประพฤติขัดเกลาททั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทางอาชีวะ และเป็นผู้ที่คุ้มครองทวารทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นผู้ที่บริโภคโดยรู้จักประมาณ แต่ก็ยังไม่พอ

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสโอวาทภิกษุให้เป็นผู้ที่ ประกอบเนื่อง ๆ ในความเป็นผู้ตื่น จักชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกรรมอันเป็นเครื่องกีดกัน ด้วยการจงกรม และการนั่งตลอดวัน จักชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกรรมอันเป็นเครื่องกีดกัน ด้วยการจงกรมและการนั่งตลอดปฐมยามแห่งราตรี จักสำเร็จการนอนดังราชสีห์โดยเบื่องขวาช้อนเท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ ทำไว้ในใจถึงความสำคัญในอันลุกขึ้น ตลอดมัชฌิมยามแห่งราตรี กลับลุกขึ้นแล้ว จักชำระจิตใจให้บริสุทธิ์จากกรรมเป็นเครื่องกีดกัน ด้วยการจงกรมและการนั่งตลอดปัจฉิมยามแห่งราตรี

สำหรับบรรพชิต ท่านที่ใคร่จะบวชต้องเป็นผู้ที่ขยัน และอดทน มีความมุ่งมั่นจริง ๆ ที่จะอบรมเจริญปัญญาโดยความเป็นผู้ตื่น

ฟังดูแล้วก็คิดถึงชีวิตของคฤหัสถ์ว่าต่างกัน ตอนกลางวันทุกท่านก็ไม่ได้นอน ไข้ไหม ก็นั่งบ้าง ยืนบ้าง เดินบ้าง แต่สำหรับฆราวาส ประกอบกิจการงานของคฤหัสถ์ด้วย สำหรับพระภิกษุ ท่านไม่มีการประกอบอาหารเอง หรือว่าไม่มีกิจที่จะหาเลี้ยงชีพอย่างคฤหัสถ์ เพราะฉะนั้น บางท่านที่ไม่มนสิการ คือ ไม่พิจารณาสภาพกรรมด้วยความแยบคาย อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดในข้อปฏิบัติได้ เวลาที่ท่านเห็นพระภิกษุ

ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน พระภิกษุเหล่านั้นไม่ต้องศึกษาภาษาบาลี เพราะท่านรู้ภาษาบาลี ภาษามคธ โดยที่ไม่ต้องเรียน ท่านไม่ต้องอ่านพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม เพราะในครั้งนั้นไม่มีการจารึกเป็นอักษร ดังนั้น ท่านก็มีกิจของสมณะ คือ การบิณฑบาต บริหารร่างกาย และไปเฝ้าฟังธรรมของพระผู้มีพระภาค

เพราะฉะนั้น เวลาที่เหลือ สมณะทั้งหลายไม่มีกิจอย่างคฤหัสถ์ ก็ย่อมเป็นผู้ที่เดิน นั่ง ในเวลากลางวัน ซึ่งคฤหัสถ์บางท่านที่ไม่เข้าใจ ไม่พิจารณาเหตุผลในการปฏิบัติ ก็เริ่มที่จะเข้าใจผิดในข้อปฏิบัติ โดยคิดว่า การอบรมเจริญสติปัฏฐานทำอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากเป็นผู้ที่เดิน นั่ง ในเวลากลางวัน และกระทำตาม ๆ กันมาโดยที่ไม่ได้ศึกษา ในเหตุผล ซึ่งไม่เป็นเหตุให้เกิดปัญญาหลายประการ

ที่เคยได้ฟัง คือ มีพระเถระก่อนที่ท่านจะไปบิณฑบาต ท่านก็ยกบาตรขึ้นสอง เพื่อดูว่ามีรอยแตกหรือว่ามีรอยร้าวบ้างไหม แต่ว่าพระภิกษุใหม่หรือสามเณรน้อยไม่ เข้าใจในเหตุผลนั้น แต่ก็ทำตาม ๆ กัน เพราะฉะนั้น เรื่องของการที่ไม่พิจารณาเหตุผล โดยแยบคาย ย่อมเป็นเหตุทำให้เข้าใจข้อปฏิบัติผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้

เพราะฉะนั้น ถ้าไม่ได้ศึกษาข้อปฏิบัติจริง ๆ ให้เข้าใจในเหตุผล แต่เห็น พระภิกษุท่านเดิน นั่ง ในเวลากลางวัน ก็อาจจะคิดว่า การอบรมเจริญปัญญาต้องทำ อย่างนั้น คือ เดิน นั่ง ในเวลากลางวัน แต่ว่าตามความเป็นจริง คฤหัสถ์ก็เป็นเพศ คฤหัสถ์ บรรพชิตก็เป็นเพศบรรพชิต บรรพชิตก็มีกิจของบรรพชิต กิจที่จะพึงธรรม กิจที่จะแสดงธรรม กิจที่จะเจริญสมณธรรม แต่ไม่ใช่กิจประกอบการทำงานอาชีพอย่าง ชาวบ้านหรืออย่างฆราวาส

สำหรับฆราวาสเอง ก็เป็นผู้ที่สามารถจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมในเพศของฆราวาส ตามความเป็นจริง เพราะเรื่องของจิตใจเป็นสิ่งที่ละเอียด และเกิดขึ้นตามเหตุตาม ปัจจัยของแต่ละบุคคลตามที่ได้สะสมมา ไม่ใช่แต่เฉพาะในปัจจุบันชาตินี้เท่านั้น การสะสมของจิตที่จะวิจิตรต่าง ๆ กันไป ก็ตั้งแต่อดีตอนันตชาติทีเดียว ซึ่งในเวลา เดียวกันนี้ ขณะนี้ จิตของแต่ละคนก็ต่างกันไป วิจิตรมาก นับไม่ถ้วนตามการสะสม ทั้งในปัจจุบันชาติและอดีตอนันตชาติ

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญาจริง ๆ ปัญญาต้องสามารถรู้ลักษณะของ สภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยของแต่ละบุคคลตามความต่างกันของการสะสม ไม่ใช่ทั่วไปเพียรทำอะไรให้เหมือนกัน เพราะไม่มีวันที่จิตของแต่ละคนที่สะสมมาต่างกัน จะเกิดขึ้นเหมือนกันได้ แม้ในขณะที่เห็นวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในขณะนี้ก็ได้ ลองดูว่าจิต

ของใครจะเหมือนกันบ้างหลังจากที่เห็นแล้ว ไม่มีใครสามารถที่จะรู้จักของบุคคลอื่นได้เลย นอกจากจิตของตนเอง

ไม่ทราบของท่านเคยสังเกตดูตาของบุคคลอื่นบ้างไหม อย่างท่านที่ยืนอยู่ตามถนนและไม่ได้ทำอะไรอะไร ลองดูตาของบุคคลเหล่านั้น ไม่สามารถจะทราบถึงจิตของบุคคลนั้นอย่างละเอียดได้เลย แต่รู้ว่าทุกคนต้องคิด เมื่อเห็นแล้วก็คิด แต่ว่าความคิดของแต่ละคนนั้นช่างต่างกันมากมายตามการสะสมทั้งในปัจจุบันชาติและอดีตอันต-ชาติด้วย

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงโอวาทภิกษุ สำหรับผู้มีจิตศรัทธาที่จะอบรมเจริญปัญญาในเพศของบรรพชิตให้เป็นภิกษุจริง ๆ เพื่อการรู้แจ้งอริยสัจธรรม โดยที่ว่าสำหรับภิกษุ จักชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกรรมอันเป็นเครื่องกีดกันด้วยการจงกรม การนั่งมาก ๆ ไม่ดี เดินมาก ๆ ดีกว่า แต่ก็มี การนั่งด้วย เพราะไม่มีใครสามารถจะเดินได้ตลอดเวลา เพราะฉะนั้น สำหรับเพศบรรพชิต ก็จักชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกรรมอันเป็นเครื่องกีดกัน ด้วยการจงกรมและการนั่งตลอดวัน

จักชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกรรมอันเป็นเครื่องกีดกัน ด้วยการจงกรมและการนั่งตลอดปฐมยาม คือ ตั้งแต่ ๖ โมงเย็น ถึง ๔ ทุ่ม ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพานนั้น ก็มีการฟังธรรมในตอนเย็น เมื่อฟังแล้วต่างก็กลับไปสู่ที่พัก แต่ยังไม่ใช่ว่าเวลาที่สมควรแก่การที่จะนอน เพราะฉะนั้น สำหรับในปฐมยามก็มีการเดินจงกรมกลับไปกลับมา ไม่ใช่เป็นการเดินทางไกลอย่างการจาริกไปสู่ที่ต่าง ๆ และมีการนั่งด้วยตลอดปฐมยาม เป็นปกติตามความเป็นจริง

ชีวิตของคฤหัสถ์เป็นอย่างนี้หรือเปล่า ลองคิดดู ไม่พ้นจากเดิน นั่ง และยืน ใช่มั้ย

ถ. ที่กล่าวว่า เดินจงกรม หรือว่าเพียรนั่งอยู่ จะเป็นการจดจ้องหรือเปล่า เป็นปกติของท่านอย่างนั้น หรือว่าเป็นการจดจ้อง

ส. เป็นผู้ที่มีปกติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ กำลังยืนอยู่ ใช่มั้ย ในขณะนี้ แล้วแต่สติจะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรม

ทางตา มีไหม กำลังปรากฏ แล้วแต่สติจะระลึกไหม ทางหู มีสภาพธรรม ปรากฏ แล้วแต่สติจะระลึกไหม ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ตามปกติตามความเป็นจริง เพราะว่าธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา แต่ต้องมีปัญญาที่จะพิจารณารู้ตรงลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นปรมาัตถธรรม

ถ. ดิฉันเคยไปปฏิบัติในห้องกัมมัฏฐาน เป็นเวลาล่วงมา ๒๐ กว่าปีแล้ว ซึ่งการอบรมให้ปฏิบัตินั้น คือ การเดิน ทำก้าวไป ก็รู้สึกที่เท้าทั้งท่อน ทั้งด้าน

ส. ตามความเป็นจริงรู้สึกอย่างนั้นหรือเปล่า หรือว่าพยายามที่จะให้รู้เช่นนั้น

ถ. พยายาม

ส. แต่ตามความเป็นจริง ทางตาก็เห็น ทางหูก็ได้ยิน นี่ตามความเป็นจริง ไม่ต้องไปพยายามที่จะรู้ทั้งท่อนที่ก้าวไป ใช่ไหม

ถ. แต่นั่นเป็นความเข้าใจผิดของผู้สอนรวมทั้งผู้ปฏิบัติด้วย ก็ไม่รู้อะไร ก้าวเดินไปก็รู้สึก ว่า ให้รู้ ต้องมีคำว่า ให้รู้ด้วย ให้รู้ที่ อาจจะเป็นการบังคับให้รู้ที่เท้าที่ก้าวไป แต่ขณะที่มีเสียงก็ไม่ได้ระลึก

ส. เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญปัญญา ย่อมเป็นผู้ที่พิจารณาข้อปฏิบัติด้วยความแยบคายว่า เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้รู้สภาพธรรมจริง ๆ ที่ปรากฏหรือเปล่า เพราะว่าในขณะนั้นทางตาก็มีเห็นเหมือนในขณะนี้ ไม่ว่าจะนั่ง หรือจะนอน หรือจะยืน หรือจะเดิน หรือจะกระทำกิจการงาน หรือจะพูด หรือจะนิ่ง หรือจะคิด ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ มีสภาพธรรมแต่ละลักษณะ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ได้รับฟังอย่างนั้น ย่อมเป็นผู้ที่ตรงด้วยปัญญาที่พิจารณาในเหตุผลว่า เป็นการไปพยายามที่จะรู้อย่างอื่นซึ่งไม่ใช่สภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ผู้ที่พิจารณาโดยแยบคายแล้ว ย่อมทิ้งข้อปฏิบัติซึ่งไม่ทำให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง เพราะเสียเวลาในการพยายามที่จะรู้อื่นเมื่อทิ้งข้อปฏิบัติแล้ว สติก็เริ่มระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เพื่อที่จะได้รู้

ชัด รู้จริงในสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ถ. จากการที่เขาสอนให้รู้ชัดว่าเราเดิน เรานั่ง เราก้าวไป ถอยหน้า ถอยหลัง ซึ่งก็ยังเป็นเราอยู่ เราเดิน เราก้าวไป แต่เขาก็อ้าง **มหาสติปัฏฐานสูตร** ว่า มีกล่าวอย่างนี้ ดิฉันขณะนั้นก็ยังไม่เข้าใจอะไร ดิฉันก็ดูตามตัวหนังสือ ความแสบคายในการเข้าใจข้อความจริง ๆ ก็ไม่มี แต่ระยะหลังที่มาปฏิบัติตามที่อาจารย์บรรยาย ดิฉันก็ได้อ่าน **มหาสติปัฏฐานสูตร** อีกครั้งหนึ่ง ก็เป็นที่แน่นอนว่า ท่านพูดไว้ว่า รู้ชัดว่าเราเดิน รู้ชัดว่าเรานอน รู้ชัดว่าเราก้าวไป ถอยมา แต่คำสรุปสุดท้ายมีว่า ถ้าหากว่าธรรมใดปรากฏ ก็รู้ชัดในธรรมนั้น

สุ. ใน **มหาสติปัฏฐานสูตร** ต้องพิจารณาด้วยความแสบคายตั้งแต่ อานาปานบรรพ บรรพที่เนื่องด้วยลมหายใจ อิริยาปถบรรพที่เนื่องด้วยอิริยาบถ นั่ง นอน ยืน เดิน และสัมปชัญญะบรรพ อิริยาบถในการเคลื่อนไหวเหยียดคู้ เป็นต้น เหล่านี้ แม้แต่คำพยานะที่ว่า เรา ก็จะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดง **มหาสติปัฏฐานสูตร** โดยนัยของการที่เคยยึดถือสภาพธรรมนั้นเป็นหนึ่งสิ่งใด เป็นตัวตน เช่น ที่เรียกว่า ลมหายใจ ผู้ที่ยังไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐานเลย เข้าใจทันทีใช่ไหมเวลาที่พูดถึงลมหายใจ ว่าหมายความว่าถึงลมที่กระทบที่ช่องจมูกที่กำลังหายใจกันอยู่ นี่ก่อนการอบรมเจริญสติปัฏฐาน

แต่ถ้าพูดถึงลักษณะของธาตุลม ที่เป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นลักษณะสภาพธรรมที่มีจริง ที่ปรากฏทางกายเมื่อกระทบกาย ซึ่งสภาพธรรมที่สามารถจะรู้ได้ทางกายมี ๓ ธาตุ คือ ธาตุดิน ลักษณะที่อ่อนหรือแข็ง ธาตุไฟ ลักษณะที่เย็นหรือร้อน ธาตุลม ลักษณะที่ตึงหรือไหว

ก่อนเจริญสติปัฏฐานเข้าใจว่าลมหายใจเป็นอย่างไร เป็นของเรา เราหายใจ ไม่ใช่ของคนอื่น เป็นลมหายใจที่เรากำลังหายใจ แต่การอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้น เพื่อให้เห็นความจริงว่า แม้ลมที่กระทบที่ช่องจมูกซึ่งเคยเข้าใจว่าเป็นลมหายใจของเรา นั้น ก็เป็นแต่เพียงธาตุชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะอ่อน คือเบา แข็งหรือแรง เย็นหรือร้อน

คืออุ่น เกิดขึ้นปรากฏตรงไหน ดับไปตรงนั้น จึงไม่ใช่ของเรา เป็นแต่เพียงสภาวะธรรม เป็นธาตุชนิดหนึ่ง ฉันทะ สำหรับอิริยาบถบรรพ นั่ง นอน ยืน เดิน ก่อนอบรม เจริญสติปัฏฐานก็รู้ว่า นั่งเป็นอย่างไร นอนเป็นอย่างไร ยืนเป็นอย่างไร เดินเป็นอย่างไร แต่การอบรมเจริญปัญญา นั้น เพื่อที่จะให้ประจักษ์ในสิ่งที่เคยเข้าใจว่าเป็นนั่ง นอน ยืน เดิน ว่าเป็นสภาพของธาตุที่ปรากฏที่กาย คือ เย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ตึงหรือไหว ตามความเป็นจริง

หรือแม้แต่สัมปชัญญะบรรพ การเคลื่อนไหว เหยียดคู้ ก้าวไปข้างหน้า ถอยกลับมาข้างหลังที่เป็นชีวิตปกติประจำวัน ซึ่งก่อนอบรมเจริญสติปัฏฐานก็รู้ในลักษณะอาการนั้น ๆ แต่ไม่ประจักษ์ในความไม่ใช่ตัวตน เพราะว่าเป็นสภาพของธรรมแต่ละลักษณะซึ่งปรากฏแต่ละทาง

การอบรมเจริญสติปัฏฐาน พระผู้มีพระภาคทรงแสดง **มหาสติปัฏฐานสูตร** ตามนัยที่บุคคลทั้งหลายเคยเข้าใจโดยความเป็นตัวตน ให้รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่เคยยึดถือว่าเป็นตัวตน เพราะประจักษ์ในลักษณะของธาตุ หรือธรรมแต่ละลักษณะที่ปรากฏให้รู้แต่ละทาง

ถ. หมายความว่า พระภิกษุที่ท่านเดินจงกรม ที่ท่านนั่ง ท่านก็ระลึกรู้เสียง บ้าง กลิ่นบ้าง อะไรอย่างนี้ ที่ปรากฏตามความเป็นจริง

สุ. สติเป็นอนัตตา แม้แต่สติจะเกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏจริง ๆ ทางหนึ่งทางใด ก็ไม่พ้นจากทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ถ้าท่านผู้ฟังได้พบข้อความใน **พระไตรปิฎก** หรือใน **อรรถกถา** ที่แสดงเรื่องของจิตของผู้ที่เจริญสมณะและจิตของผู้ที่อบรมเจริญวิปัสสนา ซึ่งไม่ใช่หมายความว่าให้ท่านไปพยายามเลือกจิตเองว่า ท่านเป็นทวิจิตฺต หรือตณฺหาจิตฺต แต่หมายความว่า ขณะใดที่สติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมใดบ่อย ๆ เหนือ ๆ เพราะรู้ชัดแล้ว การที่สติของบุคคลนั้นนั้นย่อมไปรู้ลักษณะของสติปัฏฐานใด ก็หมายความว่า เป็นไปตามจิตที่แท้จริงของบุคคลนั้น ที่ทำให้สติของบุคคลนั้นนั้นย่อมไปสู่สติปัฏฐานนั้นบ่อย ๆ

เนื่อง ๆ แต่ไม่ได้หมายความว่า ท่านไม่ได้ระลึกรู้ ไม่ได้ศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ และก็จะไปเลือกจิตตามใจชอบ

จิตทั้งหลายจะปรากฏตามความเป็นจริง เวลาที่ท่านรู้ลักษณะของสภาพธรรมทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทั้งกาย ทั้งเวทนา ทั้งจิต ทั้งธรรม โดยทั่วแล้ว เมื่อท่านรู้ทั่วแล้ว ก็แล้วแต่ว่าสติของท่านที่สะสมมาจะโน้มไปสู่กายานุปัสสนาสติปัฏฐานบ่อย ๆ เนื่อง ๆ หรือว่าเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานบ่อย ๆ เนื่อง ๆ หรือว่าจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานบ่อย ๆ เนื่อง ๆ หรือว่าธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานบ่อย ๆ เนื่อง ๆ โดยไม่ได้บังคับ ซึ่งท่านจะเห็นได้ว่า เป็นไปตามอัธยาศัยที่สะสมมาที่จะเป็นอย่างนั้น ตามจิต

